

PERIÓDICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any IV

Barcelona 31 de Octubre de 1883

Núm. 97

SUMARI

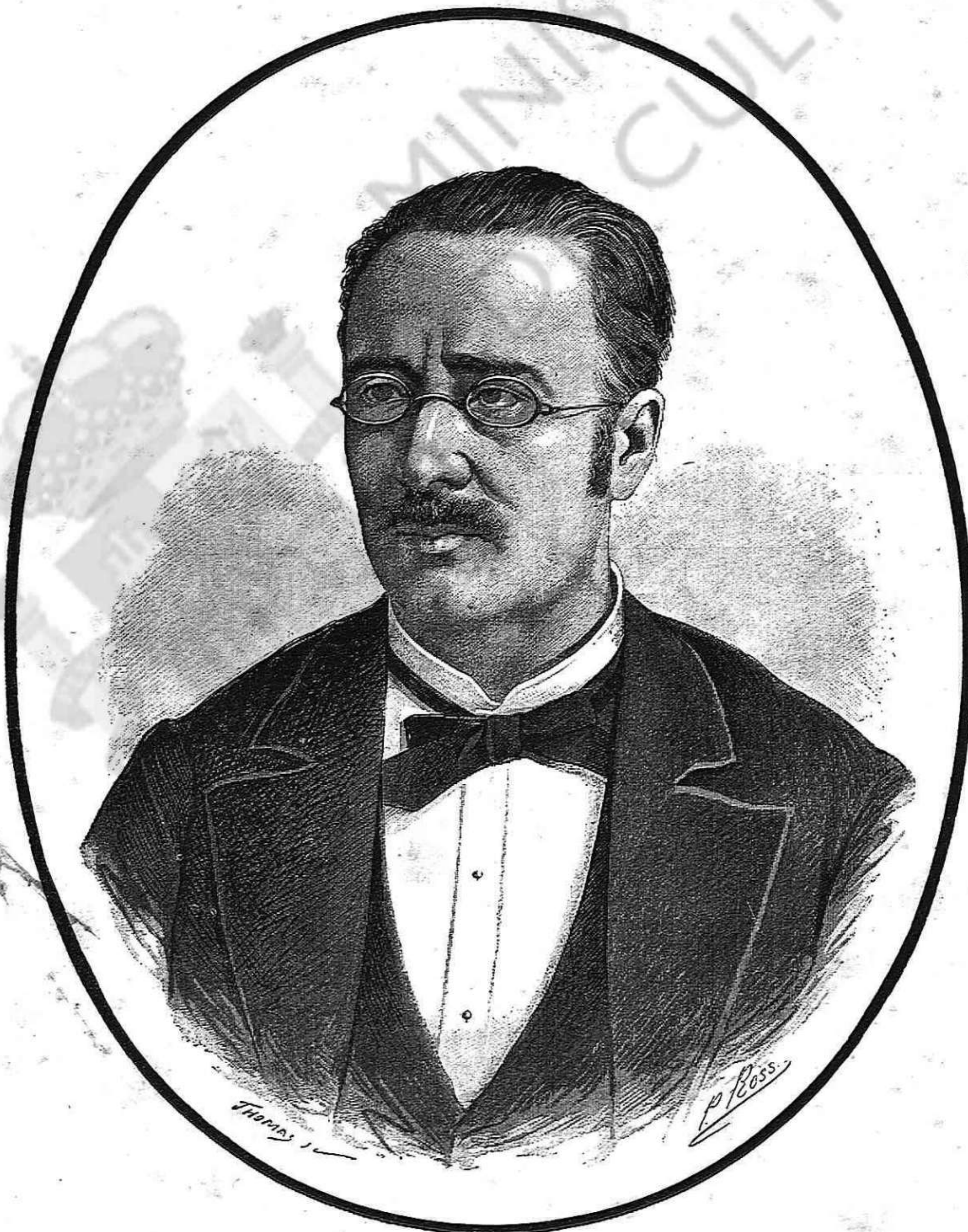
TEXT. — Crónica general, per Jascinto Laporta. = Nostres grabats, per Eduart Tamaro. = L' Excm. Sr. Gobernador Civil de la provincia de Barcelona, per Francisco X. Tobella. = Compassió (poesia), per Anicet de Pagés de Puig. = La forsa del dolor, per Francisco Maspons y Labrós. = Poble, per Joan Sardà. = Lo libre del honor (poesia), per Frederich Soler y Manel Mata y Maneja. = Keynals y Rabassa (continuació), per Manel Duran y Bas. = Teatres, per Joseph M. Pasqual.

GRABATS. — L' Excm. Sr. D. Manel Gil Maestre, Gobernador Civil de la provincia de Barcelona, per P. Ross. = Lo Parlamentari, ayguada de Detaille. = Pera 'l gatet, quadro de Becker. = Tarrassa. L' encant del pá de las ánimas, per J. Pahissa. = Calafell. Lo Cementiri, per F. Llorens y Riu. = Una partida á scacchi. = Manresa. La Casa de la ciutat. Exterior del edifici de la Cova de Sant Ignaci.

CRONICA GENERAL

TAN bon punt fou coneguda l'elecció del senyor Gil Maestre pera desempenyar interinament lo govern civil d'aquesta provincia, una pluja de telégrames va córrer cap á Madrid felicitant al nou ministeri per tan acertada elecció y demanantli que confirmés á aquella digna persona en lo càrrech d'una manera definitiva.

Lo Sr. Gil Maestre, essent jutje de Sant Bertran, ha donat probes repetides de possehir qualitats especialíssimes que 'l recomanan pera lo desempenyo de una missió tan important

L' EXCM. SR. D. MANEL GIL MAESTRE
GOBERNADOR CIVIL DE BARCELONA

com es la de posar remey al gravíssim estat en que, gracies al descuyt dels uns y á la complicitat dels altres, se troba Barcelona de un quant temps ensá.

Tothom diu, parlant del nou governador, qu' es l'home que necessitavam; per aixó mateix, deyan ja de bell principi 'ls pessimistes, lo Sr. Gil Maestre no será gayre temps governador de Barcelona. Los termes en que 'ls diaris donavan la noticia de que 'l ministre de la Governació estava empenyat en que 's cumplís lo desitj dels barcelonins, ja feyan su posar que l'elecció definitiva del Sr. Gil Maestre tenia una oposició ferma, que la gent de bona fé no 's podria explicar pas d'una manera prou clara.

Sia lo que 's vulla, lo cas es que á l'hora en que escrich aquestes ratlles no sabem encara lo que resoldrá 'l govern respecte á una qüestió que tant nos interessa; mentrestant per aixó 'l Sr. Gil Maestre no s'adorm pas, y 's pot ben dir que ab quatre dies de tenirlo per governador ja hi coneixem alguna cosa en l'estat del pa-

cient; si no 's logra que 'l tingam prou temps pera poder fer tot lo qu' ell voldria en bé de la província, al menys lo qui vinga al darrera trobará 'l camí obert y sabrá lo que li toca fer pera guanyarse les simpaties de la gent honrada, en cas de que ho ignorés ó aparentés ignorarho.

*
**

Segons se manifestá en una reunió celebrada fa poch dies en lo local de la Societat Económica d' Amichs del País, en lo Congrés de Geografia Colonial y Mercantil que ha d' obrirse en Madrid lo día 4 del mes entrant, hi tindrán representació les següents associacions de Barcelona: Económica d' Amichs del País, Junta d' Agricultura, Industria y Comers, Associació de naviers y consignataris, Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro, Foment de la Producció Espanyola, Institut de Foment del Treball nacional, Joventut Mercantil, Ateneo Barcelonés y Associació d' enginyers industrials; també hi assistirà y pendrà part en les discussions lo senyor Ricart y Giralt director de «El Fomento de la Marina,» qu' es l' únich periódich d' Espanya dedicat als interessos de la marina mercant.

*
**

Haig de parlar del estreno de la tragedia catalana *Judit de Welp* del distingit mestre en gay sater D. Angel Guimerá. Aquesta obra presentada als Jochs Florals del any 1880, y que fou objecte de moltes discussions entre 'ls mantenedors del Consistori, fou executada 'l dia 20 del present mes en un teatre de Canet de Mar per alguns coneguts escriptors catalans y amichs del autor. La representació fou donada ab un objecte benéfich, y allí acudí una numerosa concurrència que no va escassejar sos picaments de mans al autor y als aficionats que van pendre part en lo desempenyo de la tragedia. Jo no puch ferhi més que ajuutarhi també 'ls meus aplaudiments.

*
**

En lo teatre Real de Madrid va tenir lloch un banquet espléndit pera solemnizar lo 391 aniversari del descobriment d' América; lo servey era enlluernador; al devant de la presidencia hi havia un busto del immortal Colon, y á l' altra banda un grupo de banderes y atributs de marina; les localitats estaven totes ocupades per una concurrència distingida. L' orquesta del Real tocá varies pessas, entre elles un himne del mestre Goula, escrit aposta per aquell acte. Presidia 'l duch de Vergara, que iniciá 'ls brindis, parlant á continuació 'l doctor Calcaño representant de Venezuela, los senyors Gobantes y Pando, 'l representant d' Italia y 'l senyor Rodriguez Correa, qui recitá una bella poesia; lo senyor Romero Robledo va pronunciar un discurs que fou entusiastament aplaudit, fent us de la paraula també 'ls senyors Martos, Gimenez, los ministres dels Estats Units y d' Inglaterra y alguns altres.

Entre 'ls comensals, qu' eran més de trescents, hi havia 'ls senyors Campoamor, Elduayen, marqués de Molins, generals Topete, Palacios, Ros de Olano, Baldrich, lo director d' Ultramar y 'l de Instrucció pública, los senyors Alonso Martinez, Rada y Delgado, Arrieta, Mena y Zorrilla, molts altres distingits personatjes, periodistas, etc.

*
**

Lo director-proprietari de la *Gazette des touristes* D. Eugeni Serrano de Casanova va obsequiar á la premsa diaria y facultativa de nostra ciutat ab un espléndit *lunch* en l' acreditat

restaurant Justin. Lo senyor Serrano al iniciar los brindis exposá 'l doble objecte d' aquella reunió, qu' es lo de procurar lo coneixement y explotació de les aygues medicinals espanyolas pera fomentar lo concurs á elles, y 'l de contribuir al mellor éczit de la próxima Exposició internacional de Niza. Brindaren á continuació 'l senyor Pujol Fernandez, lo Dr. Andreu y Serra, los senyors Godó, Cornet, Gallart y Riera, representants de *La Dinastia*, *Diario de Barcelona*, *La Publicidad* y *La Renaixensa* respectivament, lo senyor Urgellés de Tovar, y 'l doctor Formiguera, que parlá en nom de la premsa mélica, planyentse de que s' acudís al extranjer pera utilisar los beneficis de les aygues medicinals; van parlar també 'ls senyors Frontaura y Navarro, redactor aquest de *La Gaceta de Cataluña*, terminantse l' acte ab algunes oportunes frases del senyor Serrano.

*
**

Los diaris del 19 deyan parlant de Russia que havían estat deportats á Siberia 63 nihilistes, que 'l govern tenia prohibit á la premsa 'l publicar les causes per la gravetat dels fets que d' elles resultan, que 'ls nihilistes continuavan treballant, y que 's publicavan moltes fulles clandestines redactades en llenguatge violent.

Una proclama dirigida al czar ve á dir lo següent: «Lo comité revolucionari Rus ha decidit per unanimitat pronunciar la sentència de mort conta Alexandre III. Lo temps fixat pera executarla debia ésser conegut per medi del nostre órgan *La Voluntat del poble*. Aquest temps ja ha finit y 'l govern no ha fet res pera aliviar la miseria y 'ls sofriments del poble. Apesar de les precaucions que 's pendrán, sens dubte, estem segurs del éxit en l' execució del nostre projecte.»

Mentrestant la policia russa no s' adorm pas. No fa gayres dies que va detenir á la directora d' un colégi de Varsovia y á vuyt senyoretas pensionistes per estar complicades en una conspiració nihilista; diu que tant á la primera com á les altres les hi han ocupat documents que les comprometen bona cosa. L' *Independence Belge* conta 'l fet y diu que aixó ha causat molta sensació en Varsovia, y 's compren, perque justament l' institut *Maria* (tal es lo seu nom) estava baix lo patronat de l' emperatriu de Russia y en ell hi tenian á ses filles les més il·lustres families, essent considerat pe 'l govern aquest establiment com un medi de propagar l' esperit russófil entre l' aristocracia polaca.

*
**

Posats á parlar de Russia hem de consignar la notícia de haber obtingut lo perdó 'l tan eminent com malhaurat publicista Tschernyschewsky, que complint una pena imposada pe 'l paternal govern de sa patria, feya 21 anys qu' estava treballant en les mines de Siberia; allí 'l pobre escriptor hi ha perdut la salut y les facultats mentals.

*
**

Ha mort la distingida poetissa donya Emilia Palau y Gonzalez de Quijano, religiosa del convent de Filles de María Reparadora d' aquesta ciutat. La senyora Palau s' havia donat á conèixer per ses estimables poesies escrites en catalá, algunes de les quals havian merescut senyalades distincions en diferents certámens.

*
**

Lo dia 22 del present mes va morir en Londres á l' edat de 67 anys lo popular novelista Mayne-Reid, quals obras son prou conegudes aquí per haverse publicat traduhides al castellá.

Nasqué en Escocia ahont comensá 'ls estudis de la carrera eclesiástica, que abandoná abans d' acabarla, marxant en 1838 cap á América y recorrent los Estats Units y Méxich; al encéndres la guerra entre aquestes dues nacions (any 1845) s' allistá en l' exercit de la primera. En 1840 havia organiat una expedició de voluntaris pera combatre en favor de l' independència d' Hungría; però al arribar á Fransa va saber que la insurrecció havia estat sofocada y á les hores se va retirar á Londres, ahont pot dirse que ha viscut sempre més dedicat á la literatura. Darrerament estava acabant d' escriure l' historia de dita guerra de Méxich y dels Estats Units.

JASCINTO LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

L' Excm. Sr. D. Manel Gil Maestre
Governador Civil de la Provincia de Barcelona

Véjas l' article de la plana següent.

Lo Parlamentari

L' indisputable mérit del aquarelista M. Detaille, es ja prou vulgarisat pera que tinguem de detenirnos en elogiar sa esmerada execució, particularment tractantse de la vida militar.

En sos magnífichs quadros titulats «Las grans maniobras del exercit francés», y particularment en lo que es objecte de nostre grabat, «Lo Parlamentari», s' observa una intel·ligent elecció dels accidents del terreno, molta naturalitat en la disposició dels grupos, y varietat en las actituds. Lo correcte dibuix y la bona distribució de la llum, forman també lo principal prestigi de sas obras.

L' escena está representada ab veracitat sorprenent, essent sapígit que á fi d' evitar que un parlamentari pugua observar la disposició de las defenses del enemich, se 'l conduheix tapat d' ulls desde las primeras avansadas, fins al lloch ahont arbolada la bandera blanca s' espera pera llegirse son missatge.

Pera 'l gatet

En aquest quadro, com en molts del mateix autor, costa una mica d' esplicarse 'l títol. Becker veu lo quadro del natural, lo bateja y 's cuyda poch de si 'ls altres veurán ó nó justificat lo rétol. Lo cas es la composició y aquesta es feta de má mestra: bon dibuix, bona entonació, naturalitat en las figuras, es lo qu' ell busca y sab trobar, y se li 'n dona poch de si la noyeta vá á buscar l' aliment del seu gatet ó una costella pera la seva mare. De totas maneres, lo naturalisme dels quadros de Becker los fá simpáticos y ho proba 'l nom que li han dat, y l' acceptació que tenen en los Salons de París.

Tarrassa — L' encant del pá de las ánimas

Pochs son los erudits catalans que no han visitat lo poétich recinte de las tres iglesias de Sant Pere, Sant Miquel y Santa María de Tarrassa, ahont s' alsava en lo sigle VII la catedral d' Egara, y ahont encara segueix viva l' antiga costum del encantament del pá de las ánimas.

Lo dia 2 de Novembre, dedicat á la commemoració dels fidels difunts, se verifica en aquell enclós lo encantament ó sia entrega al major postor, del pá ó panells beneyts que s' anomenan de las ánimas, que tots reben ab respecte y quals limosnas serveixen pera sufragis.

Reminiscencia es aquesta de las antigas *Agapes* ó menjars en comú, ahont també se distribuía pá beneyt, celebrantse aixís mateix antigament á Catalunya com encara 's fá en algunas poblacions un dinar després dels funerals ahont

lo que presideix fá, al acabarse, una plática commemorativa del difunt.

En J. Pahisa, ab la facilitat que li es propia, ha reproduhit la singular escena del encantament del pá de las ánimas á Tarrassa, ab tota aquella propietat y expressió que poden desitjarse.

Calafell — Lo Cementiri parroquial

Coincidint la circulació d' aquest número ab lo solemne día anomenat dels morts, se fá oportuna la reproducció del típic cementiri de Calafell, ahont sembla que la mort se presenta mes nua y descarnada qu' en molts altres, á la vista dels visitants.

L' ordinaria construcció de ninxos adossats á las parets de la iglesia, y alguns aislats que s' alsan entre l' herba y multitud de plantas bosquetanas, donan al repetit cementiri l' ordinari aspecte de tots los rurals de Catalunya, mes las llargas restalleras de cranis que perfilan los nitxos y finestras que hi corresponen, son d' un aspecte lo més tetric y original, imposant al esperit al contemplarho, aquella idea: aquesta es tal vegada, la teva última hora.

Lo dibuix d' en Francisco Llorens dona cabal idea d' aquest severíssim cementiri.

Una partida á scacchi

Tal es lo títol donat per Giacosa á una de sas més hermosas obras dramáticas, quadro diríam millor, ahont en una sola escena y entre quatre personatjes, se desarrolla l' acció que ha donat assumpto á la magnífica composició que reproduhim.

Una partida de escachs, ó com se diu també, d' ajedrez, es la posta feta entre dos vells amichs, essent lo paladió y lo premi promés al vencedor l' hermosa joveneta filla del senyor del castell, may vensuda fins aquell día en tan intrincat joch índich ó arabesch, símbol molt ben portat de las escomesas, subtilezas y dificultats ab que sempre lluytan las empresas amorosas, de las que deya Horaci: que l' amor es un género de milicia que té sos campaments, assegurant á son amich Atich, que tot aymador batalla.

Com sol esdevenir en ditas lluytas, en que lo més fort es lo vensut, la filla del Castellá de la que aquest se jactava que no fora pas vensuda per lo patje, qual senyor assegurava qu' era tal sa destresa en aquell joch que no sería pas vensut per una jovencela, restá captivadá per la gentilesa del jove patje, y no sabía véncel ni 's considerá avergonyida de son primer venciment en aquella partida. Son pare anhelós li advertí lo perill, y no ménos lo ja enamorat patje, usá totas las lleys de cortesía, encara que tenia en més que sa vida lo venciment en aquella batalla simulada, que considerava més costosa y empenyada que altres campals en que havia fet proba de ardidesa; per últim vencé y fou seva la jovencela, més també l' autor sapigué temperar l' arrogancia d' aquest venciment fentlo caure genolls flectats devant d' ella, que li diu: patje Fernando ¿qué fás? y aquest li respon: estich embadalit mirant tos ulls que son tan hermosos.

Lo quadro representa lo moment en que la partida está més empenyada, dubtant la jovencela si vencerá ó 's deixará véncer per aquell que te domina ja son pensament; son pare en lo vell silló, esguarda ab interés creixent la partida; y en semblant composició, además de la perfecció de totas las figuras pera concorrer á la acció general, lo mobiliari y decorat de la antigua sala, estan apropiats als albors del sigle xv, en que tant campejavan las costums caballerescas que ha fet revivre lo esmentat autor dramátich.

Manresa — Casa de la Ciutat

En la gran plassa major de Manresa, de forma casi triangular, s' alsa en lo costat més llarch, la Casa de la Ciutat ó Consistorial, ocupant lo perímetre d' uns 1670 metres.

La fatxada principal, que reproduhim, es tota de pedra de fil, midant 46 metres d' amplaria per 47 d' alsaria, tenint á peu plá un espayós porxo d' uns 20 peus d' amplaria, ab cinch archs á la plassa, tres á la fatxada de Ponent y un á la de Llevant. L' arch del centre per sa major alsaria es casi circular y los demés ojius.

L' estil de tot l' edifici es grech-romá, obrintse en lo primer pis cinch espayosos balcones, exornant lo dintell del central, dos genis que sostenen l' escut d' armas de Manresa tot de marbre decorat, y devall hi ha la lápida de la Constitució de marbre blanch, ab lletres d' or. Lo segon pis presenta un balcó y quatre finestras rematant lo tot una ample coronisa.

Als quatre de Juliol de 1600, la municipalitat de Manresa comprá á Pere Miquel, porter dels Diputats de Catalunya, unas casas qu' eran de Joan Anglada, mercader de Barcelona, pel preu de 345 lliuras barceloninas ó sian 3680 rals, y desde 1745 á 1750, s' alsá l' actual edifici sobre la antiga casa anomenada Curia del Batlle, prenentse part de las casas de Guzman.

Larga fora l' historia de la municipalitat de Manresa, que tingué Concell de Cent y Concellers á imitació de Barcelona, mes are instalat segons la nova forma son Ajuntament, conta ab una superba residència que conté espayosos salons, rich mobiliari y diferents objectes artístichs.

En lo segon pis actualment acaba de disposarse ab molta propietat y acert l' Arxiu municipal, que conté en sa part històrica además del molt notable Llibre vert, ó colecció de privilegis, numerosos documents de gran interés pera l' historia, algunas vestimentas y banderas, segells y altres objectes dignes de particular estima.

Manresa — Edifici de la Cova de Sant Ignasi

En 25 de Mars de 1522 passá sant Ignaci de Loyola á Manresa en hábit de pobre peregrí trucant á la porta del hospital de pobres de Santa Llucia ahont fou acullit, retirantse després pera escriure sos «Exercicis espirituals» á una feréstega cova de roca viva á la que 's puja dirigintse per lo carrer de Santa Llucia á la baixada del Molinet, atravessant lo pont sobre lo rech Mirable ó de Sant Ignasi, camí qu' es preferible á l' altre del carrer de las Escodinas, puix ofereix punts de vista y saltants d' aygua per demés agradables.

Enclouhent aquella tradicional cova, desde la que s' oviran frente per frente las retalladas crestas del Montserrat, fou construhit un grandió edifici plateresch compost d' una iglesia y colegi comensat per los anys 1666 y casi acabat en lo de 1680.

La paret lateral esquerra que corra de Llevant á Ponent y te vistas al riu Cardoner, es la que forma l' assumpto de nostre grabat, ostentantse plena de fullatje y figuras alegóricas, diferents bustes, alguns de reys d' Espanya posats sobre la coronisa, sostenint aquesta pilastres corintias, dóricas y salomónicas y rematant ab una balustrada de molt complicat treball. Las finestras estan també adornadas profusament ab columnetas, coronisas, y fullaraca, essent totas quadradas, excepte las que donan llum á la citada Cova, que son rodones, y demunt tenen un relleu ab dos ángels que sostenen dos rétols que diuen *Cova de Sant Ignaci*.

Apart de las diferents testas que forman las

ménsulas de la coroniseta de las finestras, son molt notables las dos mitjas figuras del ángul aparentment lligadas pel bras una ab l' altre y ab llastimosa expressió de dolor sas fesomías. Un xich més amunt resaltan las Armás Reals ab la fetxa 1666.

Lo frontis de l' iglesia en quals ánguls debían alsarse duas torres, té un oval ab un grandió raig, la porta te en son dintell un escut Real d' Espanya ab trofeus militars, y entre altres adornos resalta una estátua de Sant Ignasi ab lo llibre dels Exercicis. Lo conjunt d' estátuas d' abduas fatxadas, es lo de 30 de cos enter, 14 de mitj cot, y 12 de mitj relleu.

EDUART TÁMARO.

L' EXCM. SR. GOBERNADOR CIVIL

DE LA
PROVINCIA DE BARCELONA

DON Manel Gil Maestre, fill de D. Alvar Gil Sanz y de D.ª Eusebia Maestre, nasqué á Salamanca en l' any 1845, va fer sa carrera de lleys en aquella Universitat, obtenint tots los premis de la Facultat y 's doctorá en la Central de Madrid ab la nota de sobresalient l' any 1867.

Exercí la abogacía en sa ciutat natal, ahont desempenyá los cárrechs de diputat provincial y alcalde primer en épocas especialíssimas (1869), va ser nombrat académich corresponent de Historia als 23 anys, y fou dos vegadas regidor sense tenir encara la edat.

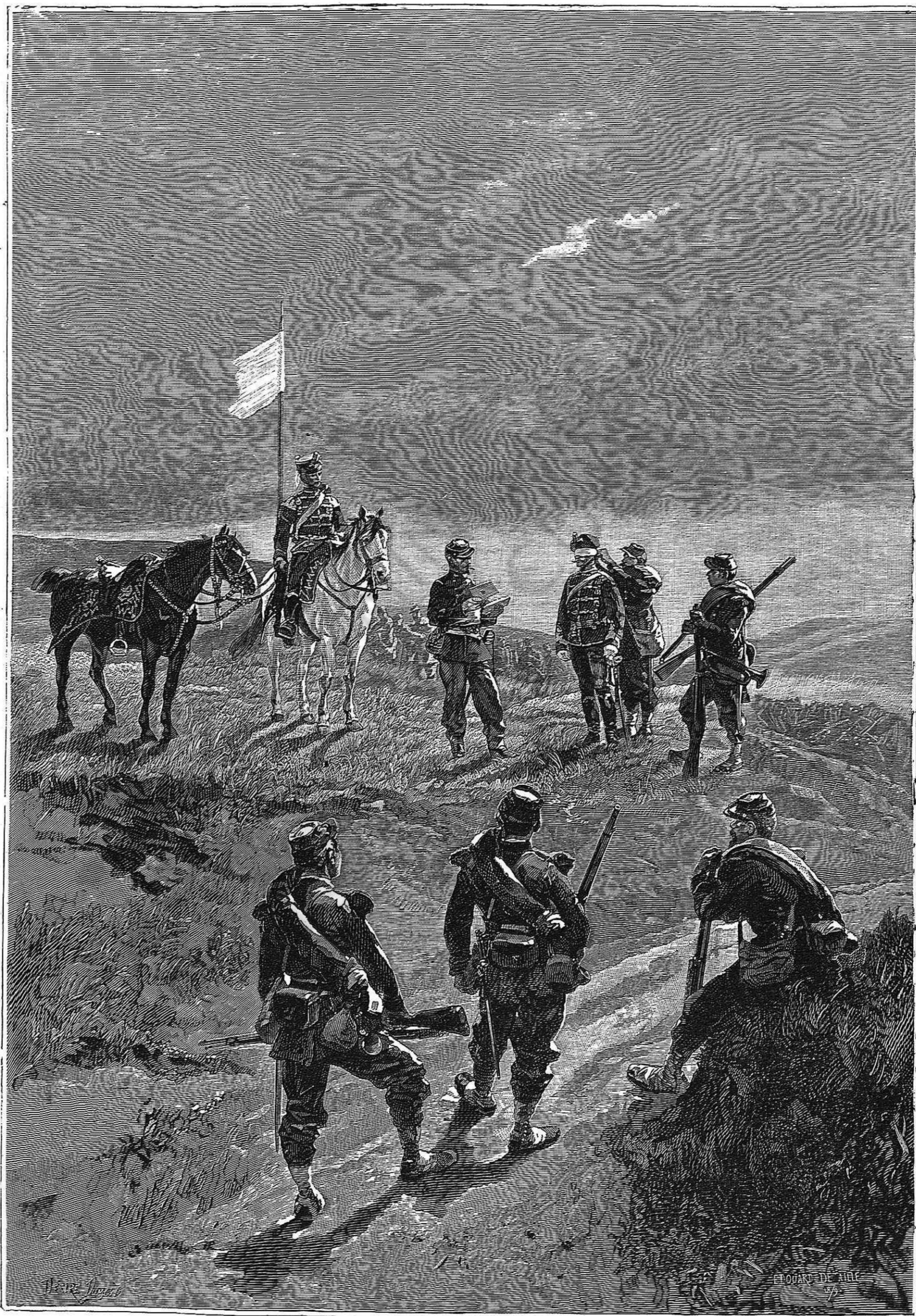
Colaborá en *La América*, *Revista de España*, *Revista del Circulo agrícola salmantino* y *El Adelante* del que 'n fou director al cap de nou anys, essent un dels creadors de la «Bibliografía Salamanquina», publicá distintas obras, entre ellas de «Legislació penal», de la «Organisació del Regne de Prussia», sobre la «Codificació y l' Municipi en Espanya», va redactar los Estatuts del primer Banch agrícola que 's creá en nostre país, informá sobre l' Códich rural, mereixent honrosa comunicació de las Corts per la especialitat del treball, se dedicá á la creació d' escolas d' Arts y Oficis, Caixas d' Ahorros y Montepios, y publicá la memoria y estatuts pera la fundació d' una Granja-modelo en son país.

Als últims de 1870 entrá en la carrera judicial en la provincia de Salamanca, desempenyant los cárrechs de Jutje á Vitindino, Peñaranda de Bracamonte, Gijon, y desde 1880 á desembre de 1882 á Berga, d' ahont passá á ocupar lo Jutjat de primera instancia del districte de Sant Bertran á Barcelona, essent nombrat Governador civil interí d' aquesta provincia en 18 de Octubre del any que som.

*
* *

Vaig coneixe 'l en las Presons Nacionals y en la diada que 'ls presos católics cumplían ab lo Precepte Pasqual, á qual solemne acte havia sigut dit senyor convidat, com invitada fou la premsa tota per lo mateix objecte. Corresponent donchs á la galantería del actual y digne director d' aquell establiment penal D. Francisco X. Saravia, lo qui aixó escriu representá *La Renaixensa*.

Lo Sr. Gil Maestre desempenyava llavors lo més alt cárrech del Jutjat de 1.ª instancia en lo de Sant Bertran d' aquesta capital y ja son nom corria de boca en boca reconegut per tothom com una garantia pera retornar la tranquil·litat als barcelonins amenassats sempre per l' aixam de gent de mal viure que havia invadit aquesta ciutat, per vergonya nostra.

LO PARLAMENTARI — AYGUADA DE DETAILLE

PERA 'L GATET — QUADRO DE BECKER

La coincidència va brindar-me sa coneixença, y'm donà ocasió pera publicar uns articles sobre *La presó per dins*, encaminats á demostrar la insuficiència de la mateixa, la necessitat immediata é imprescindible d' un Establiment més apropiat que 'l que actualment tenim, dolent per tots estils, inclinante per lo sistema celular, que tant treballa pera veure instituhit entre nosaltres, en vista dels péssims resultats obtinguts ab lo d' avuy y á fi d' evitar los escándols que inevitablement s' hi succehian massa sovint per desgracia, donadas las condicions en que 's troba l' edifici destinat á Presons Nacionals en la capital del Príncipat.

No fa quinze dias que 'l Sr. Gil Maestre ha sigut nomenat Governador civil interí de la Província de Barcelona y apenas se sent á dir altra cosa que descobriments de tramas urdidas per la gent de mal viure, á la que no dona un moment de sossego, arribant fins á la oficial corrompuda.

Als pochos moments d' esser nomenat, desaparegueren com per encant las malifetas, escampantse fora de nostra capital, los que no volent treballar viuen de lo dels altres. Sa incansable activitat en lo descobriment de malfactors, que seguí esquadrinyant per tots los recóns, l' ha fet sabedor de tots los mal intencionats, esgarriantlosi sos maquiavélichs pláns y disminuint la criminalitat d' una manera molt considerable.

No som nosaltres que l' hem de jutjar, sinó la opinió pública honrada, que ha jutjat ja sa conducta lleal y desinteressada.

Aquest, es donchs, nostre Governador interí. Tot Barcelona 'l reclama efectiu, perquè té set de *justicia y fam de moralitat*.

*
**

Acabém de manifestar son origen y alguns de sos fets culminants y no volém terminar sense indicar sa procedencia.

Prové d' una distingida familia salamanquesa. Son pare, advocat y propietari, fou diputat per Salamanca en varias legislaturas desde l' any 1841, ha sigut subsecretari de Governació y de Gracia y Justicia, Director general del Registre de la Propietat, Ministre interí de Gracia y Justicia, president de la Academia de Madrid, magistrat del Tribunal Suprem, Conseller d' Estat, etz.

*
**

Lo Sr. Gil Maestré está condecorat ab diferents creus que no ha ostentat may, aixís com tampoch fa ús dels títols honorífichs que s' ha guanyat per sas envejables qualitats personals y son valer.

F. X. TOBELLA Y ARGILA.

Barcelona 31 Octubre 1883.

COMPASSIÓ

Volguent ferli un petó mentres brodava,
ahir me vaig punxar,
y ella al veure la sanch que gotejava
se va posá' á plorar.

Y avuy qu' ab son oblit fera llansada
m' ha clavet dins del cor,
passa pe'l costat meu enjogassada
iy no veu que m' ha mort!

ANICET DE PAGÉS DE PUIG.

LA FORSA DEL DOLOR

LLL havia anat á la guerra, y acabada, li havían dat la llicencia. Y content, ab sos companys del mateix poble, se 'n tornava á casa seva.

Cruel havia sigut la lluyta, y sols odi y rencor era lo que imperat hi havían; dent per dent, ull per ull, sang per sang s' havían dat ab terrible passió los de una banda al altre; y allí ahont ells no havían arribat, la peste, lo fret y la fam havían fet horrible presa.

Una generació entera, jove, ardida, valenta, jeya allí en aquells hospitals y camps de batalla, ¡ay! pera may més alsarse.

Per aixó los que escapat havían y ab la llicencia á la má se 'n tornavan á casa seva, feyan via alegres y contents, que tot un món revivia en sa ánima.

La tarde era plujosa. Humida y freda, com del trist hivern, s' estenia pausada y quieta per damunt la terra.

Lo camí 's mostrava fangós y desert, y las marjenadas, en altre temps floridas y verdas, eran rostas y secas, aixecant solzament de tros en tros alguna que altra desfullada branca dels punxosos arsos.

Los joves anavan contents que ni de res s' adonavan. De prompte aixecaren un crit de joya, acabavan d' entrar al alt Vallés, ¡terra de mí enamorada!

Tot responía á sa vida, y era bell y hermós, apesar del temps, com deixat ho havían.

Lo rieral s' estenia per entre mitj d' altas arbredas, lo soroll del aygua drincava ab amor á sas orelles, los boscos eran verds, espessos, florits y olorosos, la terra sembrada, los serrats ufanosos.

Al cim d' un turó s' aixecava una Iglesia; al costat lo fossar: un campanaret punxagut de lluny la distingia; y á tots ells al véurel los hi semblá sentir la veu de sos pares, lo bes de sa mare, lo sospir de sa enamorada.

La tarde anava cayent poch á poch, pausada, silenciosa y trista; la boyra baixa, blanca y transparent, confonentse ab las llargas ombres, prenia un color trist y aplomat que ho anava cubrint tot com si fos la mortalla de la vida.

Coratjosos y ab dalit ells caminavan; de prompte, ell, lo més garrut y jove, s' aturá. Passavan per un recés de rocas y li semblá sentir una veu, prima y clara, hermosa, per ell ben coneguda, la de sa estimada, que ab to trist lo cridava.

Sos companys se n' hi rigueren; era una font que sa aygua argentina deixava anar dins lo clot que la rebia; era un aucell, que apesar del fret, eixia á donárloshi la benvinguda; era l' ayre passant per la brancada, que trobant lloch tan preciós allí s' entretenia.

Mes ell, camina que camina, capficat, com si sentís dintre son cor que li faltava alguna cosa.

Y s' era endavantich una mica. Lo camí feya un revolt, y al devant s' apareixia un camp de blat, tot just naixent, enfonzantse cap á la foscuria de un bosch que la boyra embolcallava.

Al apareixer ell, al cap de vall, entre dos espessos pins, no tingué cap dupte, se li aparegué sa enamorada. Era ella, ella, blanca, hermosa com abans, joveneta, fresca, ab sa cara mitj sonriuenta; mes sos ulls se 'l miravan tristos y melancólichs, y tota ella tenia un posat de tristesa.

—¡Oh! digué ell, y anava á llensarshi. Mes arribaren sos companys y altra volta se n' hi rigueren.

Tot era fantasía. Y 's posaren á taral-lejar un cant que havían aprés á la guerra. Lo cant era de mort, y cosa estranya, l' eco perdentse entre mitj d' aquelles fondaladas, d' aquelles valls y concas, repetia lo tó, mes ab veu trista y llunyana que no semblava pas d' eixa vida.

Y aixís arribaren envistas del seu poble. Las casas escampadas eran una aquí, altra allá, enfilantse per la serra; de sas xemeneyas ni una guspira de fum encara eixia, porque apesar de la fosca era massa dejorn encara, y las portas obertas, sense foch á dins, mostravan una boca trista y pahurosa, que dava basarda.

Allí 's despediren tots ells; cadascú agafá 'l camí de casa seva; ell no obstant semblá equivocar-se y empenqué per un que tenia prou sapigut, mes que no era pas lo quin devia durlo als brassos de sos pares.

La tarde 's posá més fosca; una pluja menuda y fina comensá á caure per tota la terra, la boyra 's feu més espessa y tot aná confonentse y perdent son color y vida.

Ell cada volta caminava ab més dalit; se 'n aná cap á una casa, y agafant per detrás d' ella, se dirigí sota una finestra. Pegá un cop ab sas mans y aquella s' obrí; y aparequé, ¡oh! no 'n tingué cap dupte, fresca, gentil y bella, ab sa cara d' hermosor y tendresa, sa enamorada qui va sonriureli, y ab sos ulls li doná la benvinguda.

Joyós no volgué veure més, se 'n aná envers la porta de la casa, correns, alegre, y allí cridá á los pares d' ella y s' anomená... Mes, del fondo de la llar, erma y freda, s' alsaren dos testas, abans joves, ara blancas, y digueren:—Avuy fa vuyt dias que l' hem enterrada.

—¡Era ella! ¡era ella!—respongué,—que 'm cridava.—Y caygué aplomat á terra.

Lo que no havían pogut l' odi, la peste, fam y guerra, un dolor sol va lograrho.

A l' endemá l' enterraren, feren lo clot al costat mateix del últim munt que alsat s' havia; era 'l de sa enamorada. Aixís estigueren junts en eixa terra, y al matí següent, en mitj del suau claror de la aubada se vegé la boyra com pujá duas ombres cap amunt á gosar per sempre de la vida eterna.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

POBLET

PER EDUART TODA

AL retornar, á primers de Maig, de la excursió á Montserrat que 'n obsequi als poetas forasters vinguts pel xxv aniversari de la restauració dels Jochs Florals organisaren alguns d' aquí, se feyan llenguas d' un company que allí dalt s' havían conquistat y qual coneixença devian al Sr. Balaguer. L' anomenavan *lo cónsul xino* y no 's cansavan de ponderar son tracte expansiu, son carácter simpátich, y ab tot aixó sa ilustració, tant més interessant, tant més curiosa en quant versava principalment sobre coneixements y materias absolutament noves pera tots los qui 'l tractavan. Era fill de Reus, tenia una trentena d' anys y havia passat los vuyt últims, com empleat en la carrera consular á Xina, Japó, Annam, Siam y que se jo quantas més regions d' aquell centre del Assia rodejat als nostres ulls del prestigiós misteri que donan la distancia y la absoluta diferencia de costums, vestits y idiomas. No cal dir ab quina afició nos hi llansarem tots. Dias y més dias lo pobre Toda, que aixís se deya 'l nou amich, aná seguit d' un estol de tafaners que

no 'l deixavam ni á sol ni á sombra y l' obligavam á forsa de preguntas y més preguntas, á disertar contínuament sobre sos viatges y á explicar los menudencias més insignificants y més indiscretas dels originals païssos que acabava de recorre. En Toda, bon company, fentse càrrech de la nostra curiositat y complahentse en satisfèr-la, no 's cansava un dia y un altre dia de refer ab sa felís memoria y fácil paraula sos estranys viatges y de guiarnos al través de tots los misteris que son esperit investigador, afavorit per las circumstancies, li havia permés esbrinar.

No sé si ell se trobava tant bé entre nosaltres com nosaltres al costat d'ell. Lo cert es que desde aquella primera entrada no deixá un moment d'assistir á nostres círcols, de ser un dels nostres, amich de tots, estimat de tots, compartint nostras aficions, identificantse ab los nostres gustos, y fent, en una paraula, com si de tota la vida hagués sigut del círcol de literats y artistes que cotidianament, á falta de lloch més apropósit, se reuneixen en pintoresch aplech en un dels cafés més concorreguts de Barcelona.

Una insistent dolencia en l'estómach, contra sens dubte en sos viatges, lo dugué una temporada del estiu á la Espluga de Francolí, prop de Poblet. Sas antigas aficions al monastir, de las quals n'era penyora una *Guia* publicada quan molt jovenet, reverdiren altre cop excitadas per la diaria contemplació del monument y de las bellas naturals que 'l voltan. D'aquí la idea de sellar la amistat ab tots nosaltres contra, escrivint un llibre sobre Poblet que 'ns quedés com recort de sa estada aquí y demostrés que la identitat d'aficions no era fruyt passatger d'una comunicació d'alguns mesos, sinó producte sincer de son amor á la terra d'hont es fill y á tot lo que, vestigis històrics, monuments artístichs y bellas naturals, li dona vida y carácter y 'ns la fa la estimada del nostre cor.

Inspirat en aquestos sentiments, no cal dir si 'l llibre sobre *Poblet* nos ha de ser agradable. Nos ho es y ho será á qualsevol que 'l llegesca.

Pera que 'n sia més, está escrit ab una facilitat suma, la facilitat de qui ja á vint anys era periodista, y no de gazetillas, sinó verbós, elegant, ab vol oratori, d'aquells que en una última hora de redacció, entre 'l brugit de las conversas més incoherents y prenent part en totas, improvisa, si convé, pera l'endemá al dematí un periódich sencer, desde 'l títol al peu d'imprenta.

Los articles del llibre sobre *Poblet* son veritables articles periodístichs, improvisats en poquíssims dias sobre impressions propias y sobre lecturas é investigacions eruditas, no per rápidas menos aprofitadas.

Al encís de la forma, animada y fluída, s'uneixen en *Poblet* condicions intrínsecas no méns interessants. No es *Poblet* la obra d'un historiador, ni la d'un arqueólech, ni la d'un artista ténich: es pura y simplement la d'un aficionat de bon gust que posa amor en un monument y que arrastrat per aquell, estudia son passat y son present, aixís en la tradició del poble com en la dels arxius, com sobre 'l mateix modelo, però sense demanarlí ni á aquell, ni á aqueixos, ni á aquest més que lo necessari pera que la idea sia més completa y la impressió més justa. Lo plan mateix de la obra nos ho demostra, plan discutible si 's tractés d'un llibre esclusiva ó principalment ténich, però oportú á tot serho en un estudi d'impressions. Lo d'en Toda romp ab la *Destrucció de Poblet; in medias res auditorem rapit*, com deya Horaci, nos llensa de ple al bull dels aconteixements,

dihentnos com mor lo monument, abans d'havernos contat com va neixer y com va viure. Aquesta manera pintoresca de compondre no es convencional ni capritxosa. Al acostarse á un monument ja á terra, lo que primer fereix l'esperit es l'aspecte de desolació que presenta y la primera curiositat la de saber quan y com va ser destruhit, quan y com aquell que era casal orgullós del art y de la opulencia vingué á convertirse en miserable munt de runa. En Toda, que devant de Poblet ha hagut de sentir aquesta impressió, s'ha deixat dur per ella, deliberada ó indeliberadament, al pendre la ploma pera escriure. A ella obeheix al iniciar son llibre ab aquell capítol. La destrucció de Poblet li dú á la memoria 'l que 'n fou probablement causa indirecta, lo bosch del convent, qual domini senyorial tantas batallas costá als monjos y tants odís congriá en contra d'ells entre 'ls pobles de la rodalia. Lo segon capítol, *Lo bosch de Poblet*, resumeix la historia d'aquellas batallas, descriu l'aspecte que tingué aquella grandiosa selva de lleguas de circuit, y trau á l'escena 'l teix de tronch robust, mes pelat y sense fullas, que avuy tan sols ne resta, últim rebrot de la rassa d'arbres gegants que omplía d'ombras y de poesia aquell recó de terra. Ja hem entrat dins del monastir. Llegim las *Inscripcions* que encara 's conservan en parets y llosas, visitem *La Iglesia*, *Los panteons reals*, *La sacristia* y *Lo claustre*, refem ab la imaginació 'l solemne aspecte de *La Biblioteca y l' arxiu*, antichs arsenals d' historia y de literatura que una mala sort escampá pels quatre vents, dem després la volta á *Las fortificacions*, y assistim finalment ab la historia á la má á las ceremonias *Visitas reals* y al *Enterro de don Joan II*, no sens repassar per despedida, en l'article de *Poblet á las guerras catalanas*, la crónica del vell convent y execrar ab las enérgicas frases del autor l'astut egoisme de sos abats y monjos que no repararen un y altre cop en fer traició á la terra que 'ls albergava pera conseguir del més fort la miserable almoyna d'un dret, ó un privilegi ó una renda més ab que afiansar y engrandir la supremacia profana de la corporació.

Llavors, com pera reposar l'esperit de tantas miserias y recordar que si l'home pot destruhir las bellas per l'home creadas no pot destruhir las creadas per Deu, empeném ab lo llibre una série d'agradables escursions á Vimbodí, la Espluga y sas fonts, al castell de Milmanda, las Ermitas y á nostra senyora del Tallat, penjada al cim més alt de las serras que parteixen la conca de Barberá dels plans d'Urgell. Aixís crehuém en totas direccions la Conca, estasiantnos aquí devant d'un paysatge, allí devant de las runas d'un monument militar ó religiós, recullint més enllá un recort històrich, espigant, en una paraula, á la ventura tot lo que de curiós enclou lo que era un temps alou senyorial del monastir y hont aqueix deixá marcada la fonda senyal de son poder.

Tal es lo llibre que l'amich Toda, abans d'empendre segona volta 'l curs atzarós dels viatges á que l'empenyen las inquietas aficions de son temperament y las exigencias de sa carrera, nos deixa com á penyora de son amor á Catalunya y com á bon recort d'una confraternitat literaria que, nascuda ahir, sembla no obstant que haja existit de sempre.

Y es que la confraternitat existía abans de que las circumstancies la traduhissen en relació diaria y activa. En Toda es com tots nosaltres. Com tots nosaltres, fuetjeja ab fuet d'ignominia 'l crim, més d'ignorancia que de maldat, que convertí en munt de runa deslligada la fábrica suntuosa del Escorial de Catalunya, tant

digne com lo castellá de no morir, però menys afortunat que ell perque ja no hi eran los Reys que baix sa protecció y com á cosa propia 'l tingueren y mimaren. En Toda, com nosaltres, reconeix que las societats d'ara, activas, laboriosas, basadas en un concepte principalment económich de la existencia terrena y fundant en lo treball lo dret de cada hú á la vida, no devian perseguir però tampoch devian fomentar ni estimular la constitució ó conservació d'aquellas poderosas corporacions monásticas que d'instruments de civilisació que un temps foren s'havian convertit en rémoras á la evolució social estancant la propietat, ofegant la industria, escanyolint l'art y la ciencia á forsa de faixarlos ab las reglas estretas d'un misticisme més de cánons que de conciencia, y que, santuaris un temps hont la vida del esperit se concentrava pera ferse més intensa y millor difundirse, havían vingut á ser, per decadencia ineludible, refugis hont més que la vida contemplativa se buscava la vida contemplada y més que la caritat pels altres la caritat per si mateix. Però en Toda, á la vegada que aixó compren, deplora y 's plany dura y amargament com nosaltres, de que ab aquellas institucions hagués de morir á má ayrada lo que la patria y l'art exigian que sobrevisqués, lo que tenia títols sobrats á subsistir com hermós testimoni que era d'una cultura diferent de la nostra pero com la nostra valiosa, y que la nostra deuria haverse honrat en conservar y respectar per lo que val, per lo que recorda y per lo que ensenya.

Aquesta es la idea que palpita en lo fons de lo que dihem catalanisme, mirat desde 'l punt de vista artístich; aquesta es la idea que ha donat vida al excursionisme, una de las manifestacions d'aquell, més simpáticas, més interessants, més dignas del encomi y estimació públichs; aquesta la idea que ha inspirat las amenas planas del llibre sobre *Poblet* d'en Eduart Toda.

J. SARDÁ.

LO LLIBRE DEL HONOR

DRAMA DELS SENYORS

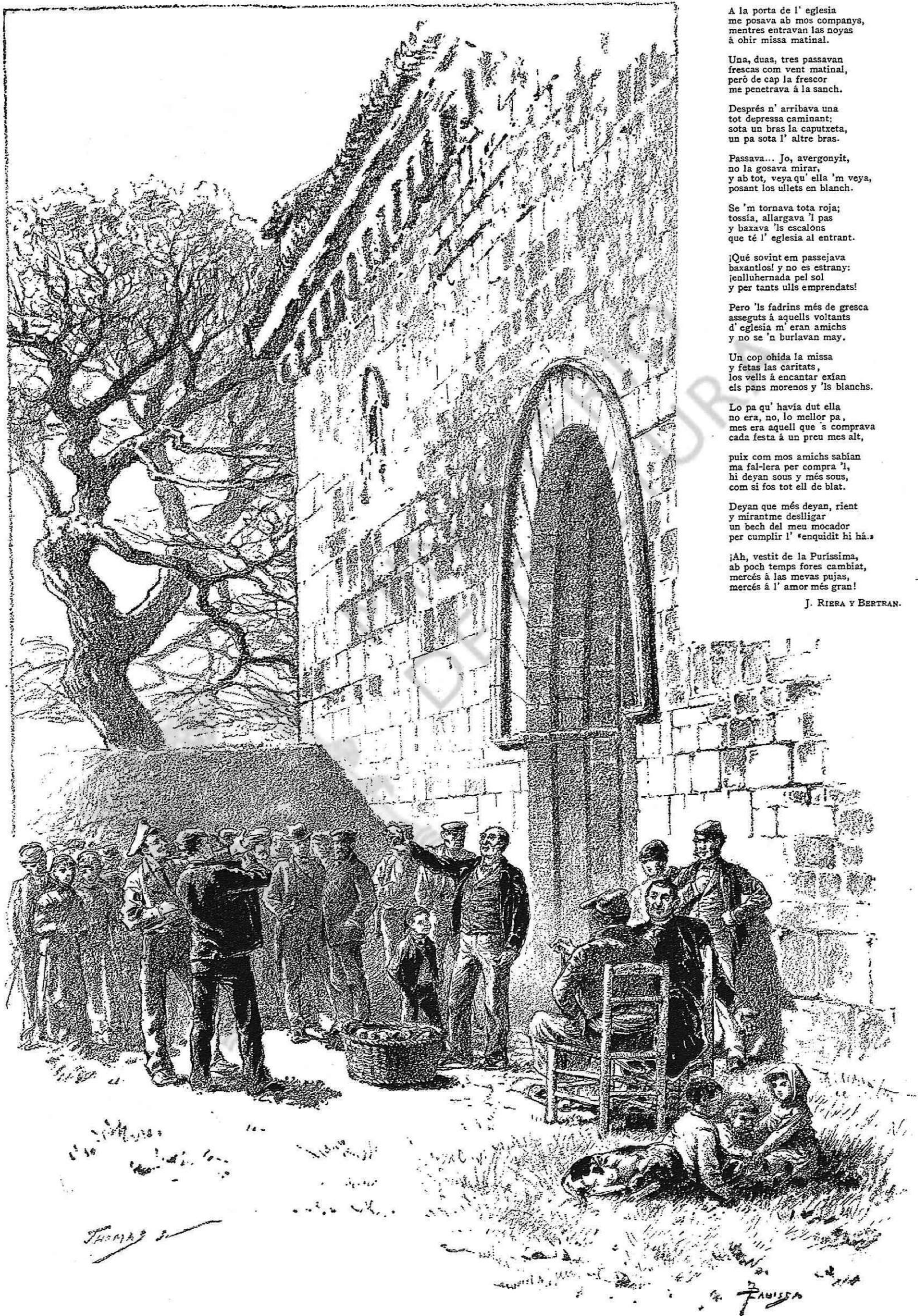
D. FREDERICH SOLER Y D. MANEL MATA

ESCENA V

Rosa, Conrat

(Vé parlant apart y abstrèt sens adonarse de Rosa)

CONRAT (Si; per l'última vegada. Parlarli y després partir.)
 ROSA (Es ell) (Joyosa al véurel)
 CONRAT (Pobre desdixada! ¿Com puch deixarla oblidada quan oblidarla es morir?)
 ROSA (Li parlaré per si acás logro que 's quedi.)
 CONRAT (La rahó me fa partir sens retrás; però ¡ay! que ja pas á pas me porta aquí la passió.)
 ROSA Conrat... Es cert que parteixes?
 CONRAT Sí; aquest vespre hauré partit.
 ROSA Avuy... ¿Y com no coneixes lo desconsol en que 'ns deixas?
 CONRAT ¡Oh!... Y l'angoixa del meu pit?
 ROSA Aixís donchs... Te 'n anirás?
 CONRAT M' es impossible quedarme.
 ROSA Mes al menys, si avuy te 'n vas, júram qu' aviat tornarás.
 CONRAT Nó; may més podrás parlarme.
 ROSA May més?... Quin may més has dit!... Ay de mí! (S' aixugá una llágrima)
 CONRAT Ploras!... Per qué?

A la porta de l'eglesia
me posava ab mos companys,
mentres entravan las noyas
à ohir missa matinal.

Una, duas, tres passavan
frescas com vent matinal,
però de cap la frescor
me penetrava à la sanch.

Després n'arribava una
tot depressa caminant:
sota un bras la caputxeta,
un pa sota l'altre bras.

Passava... Jo, avergonyit,
no la gosava mirar,
y ab tot, veyà qu'ella 'm veyà,
posant los ulls en blanch.

Se 'm tornava tota roja;
tossia, allargava 'l pas
y baxava 'ls escalons
que té l'eglesia al entrant.

¡Qué sovint em passejava
baxantlos! y no es estrany:
jenlluhernada pel sol
y per tants ulls emperndats!

Pero 'ls fadrins més de gresca
asseguts à aquells voltants
d'eglesia m'eran amichs
y no se 'n burlavan may.

Un cop ohida la missa
y fetas las caritats,
los vells à encantar exian
els pans morenos y 'ls blanchs.

Lo pa qu'havia dut ella
no era, no, lo mellor pa,
mes era aquell que 's comprava
cada festa à un preu mes alt,

puix com mos amichs sabian
ma fal-lera per compra 'l,
hi deyan sous y més sous,
com si fos tot ell de blat.

Deyan que més deyan, rient
y mirantme deslligar
un bech del meu mocador
per cumplir l' 'enquidit hi há.

¡Ah, vestit de la Puríssima,
ab poch temps fores cambiat,
mercés à las mevas pujas,
mercés à l'amor més gran!

J. RIERA Y BERTRAN.

TARRASSA — L' ENCANT DEL PA DE LAS ANIMAS

Si ans que tu he de morir-me, pobre mare,
vet' aquí 'l testament:

Un recó qualsevol de cementiri
sia mon llit derrer,
allà ahont verdeji més, hont s' hi podreixi
més aviat una creu.

Tu sola has de saber sota quin' herba
per sempre més jauré;
no cal fer sabe' als altres hont mos ossos
y ma carn se podreix.

Lo que hi hà en mí que valga alguna cosa,
lo que no mor ni 's pert,
tinga per fossa lo teu cor de mare,
no tinch cap més hereu.

Si ans que tu, pobre mare, he de morir-me,
vet' aquí 'l testament.

CALAFELL — LO CEMENTIRI

PER F. LLORENS Y RIU

ROSA	Com mon cor ha resistit, aquest «may més» qu' he sentit! Cóm, si en ton amor tinch fé?	ROSA	que ab son foch en aquest món hasta lo plor s' evapora. Y ha de ser inesplicable son secret?	ROSA	No; no es sorpresa: es dolor. (Ay com mors, ánima mía!)
CONRAT	Rosa, calma 'l teu plorar!	ROSA	Y ha de ser inesplicable son secret?	ELIA	(Ay, l' áspit de la gelosía com m' está fiblant al cor!)
ROSA	Vols que d' anyorar no 'm mori jo, que no 't podré olvidar? Oh!... (M demana que no plori y 'm diu que se 'n té d' anar!)	CONRAT	Es insondable com lo cel y com la mar, terrible y tant implacable que, matant, ni 'm vol matar.	ROSA	Sabéu que se 'n vol anar?
CONRAT	Cálmate. Per qué tant dolor t' ha de causar ma partida? Per qué t' ha de trencá 'l cor? Mira qu' es Rosa, aquest plor sanch de l' ánima ferida. Deu no vulga que un pesar te prepari un desconsol, per est món al caminar, com lo méu, pe 'l qui 'l consol ja ni 'm resta de plorar. Perque aixís no 't passi, pensa que á ningú has de posá' amor, que aquesta máquina inmensa que 's diu món, de pura pensa don bé y mal, goig y dolor. Que igual n' eixirás pagada si tu ets bona, honrada y pura, com si ets perversa y malvada, y en ré amor de enamorada posis si vols la ventura. Si afecte sents, no l' animis, ni en rés del món tingas fe; ni á estimar may t' aprocsimis: no estimis, Rosa, no estimis, no estimis ningú ni ré. S' abeura l' amor de plor com lliri qu' en l' ayga esclata y l' amor jóna la mort perque se 'ns arreia al cor y quan l' hem d' arrencá' 'ns mata. Y l' havém d' arrencar, Rosa, ó perque 'ns es infidel ó per traició alevosa ó perque á son sér s' oposa la sort, ó l' infern, ó l' cel. Y aixís veurás qu' allá hont tu posas l' amor, allá, Rosa, cáu lo llamp que ab afany crú porta 'l foch que son sí dú tota la ditxa conclosa. Si estimas un pare, un pare es lo destruí; si una mare la mare es destruida; si fill ó amant, la sort avara diu:—Tot quan vols, vull per mí.— Y si las cadenas llimas d' aquets amors desdixats y per sufrir menys t' animas á probar si milló' estimas á n' als sérs inanimats, també aixó entre mars de plor castiga la ira del cel que no vol que 's fixi al cor ni una planta, ni una flor, ni un aucell, ni un cá fidel, que va ser per mí estimada la alzina d' un alzinar per sa espléndida enramada y jo la he vist estellada y ara es nau que solca 'l mar. Estima de tal manera que 't servezca de planer; no hi fisis ta ditxa entera que allavors tot, tot s' altera pera ton enemich ser. No ho olvidis may y pensa que res mereix ton amor; que aquesta máquina inmensa que 's diu món, de pura pensa don bé y mal, goig y dolor. Pensáhi y jamay t' animis á posá' en ton cor cap fé ni á estimar may t' aprocsimis; no estimis, Rosa, no estimis; no estimis ningú, ni ré.	ROSA	Ah! Si, Conrat. Tens rahó. Aquest meu secret malehit me mata sens compassió. L' imposan uná barreja de inocencias y malicias, de fets hont lo crim negreja, de fets hont lo bé brilleja, de justicias é injusticias, que 'm tanca á res poder dir y 'm lliga á res poder fer y 'm fa vénjansa glatir, y quan veig ja l' acer lluhir torno á la veyna l' acer. Damunt meu la tempestat horrorosa, negra, inmensa, á no fer res m' ha lligat, perque... qui es qu' en móures pensa sens un punt de claretat? Dins d' esta foscó de llims qui sab si 's va al mal ó al bé, si faig justicia ó bé crims, si vaig al plá ó als abims ahont estimarme podré? Oh! Sí, sí; haig de fugir Rosa, y si un jorn veus criminal á qui abandonarte gosa, perdónam!... la sort ho imposa: jo no 't volguí per cap mal. Jo vey en tu la esperansa de la meva salvació, y 't vaig di' amors ab confiansa de que d' un ángel s' alcansa fins l' olvit d' una passió. Vaig errarme; lo fat, Rosa, no ho volgué; si criminal veus qui abandonarte gosa; perdónam; la sort m' ho imposa, jo no 't volguí fer cap mal. Que 't perdoni? Qué pensavas trobá en mí ta salvació, dius Conrat? Ni sé qu' acabas de dirme, y que demanavas he sentit sols ton perdó. Ton perdó!... Mira... no sé quin puga se' al món lo mal que m' hakis fet; mes creu bé que jo á tu 't perdonaré fins lo posarme un dogal.	ELIA	Y qué?
ROSA	Oh! Deu al cel te perdoni y de tu tinga pietat, sabent, quan la calma 't doni, que no hi há qui com tu enrahoi si no está desesperat. No, Conrat, no; 'l cel ampara tot lo noble y tot lo sant, y si 'l pló' 'ls teus ulls no amara ell te 'l farà brollá encara tos dolors aconsolant. En lloch d' irritarte, plora. No puch; hi há penas que son d' essencia tant destructora	CONRAT	De debó, Rosa?... (Goig immens)	ROSA	Lo meu plor vos abruma? No ho sé; vé y plora sola. (S' assenta)
CONRAT		ROSA	La ofensa més gran, lo major ultratje que 't perdono sempre pensa. Oh! Gracias, Rosa! Comensa á lliurars del vassallatge que al remordiment pagava feudo lo meu negre cor. Remordiment dius? Acaba. No m' has dit que 'm perdonava ta fé la doll del teu plor! Si.	ELIA	Lo ho pot veure! Oh! Quin dolor sento aquí desconegut!... Per qué es que may ha volgut veure bé aquest méu amor? (Se 'n va mirant recelosa)
		CONRAT	Donchs, gracias, gracias, Rosa per tanta y tanta virtut. Gracias! (Li besa la má entussiasmat, al punt que apareix Elia á la porta, y ells no la veuen)		
		ROSA	Ah! un bes!... (Ab goig immens)		
		CONRAT	Lo posa en ta má de neu y rosa una eterna gratitut.		
			ESCENA VI Los mateixos.—Elia		
		ELIA	Rosa!		
		CONRAT	(Ah! Ella?)		
		ROSA	(La Comtesa)		
		CONRAT	(La veus y ja, cor, deliras!)		
		ELIA	Que 't pasma? Per qué així miras? De qué vé aquesta sorpresa?...		
			ESCENA VII Conrat. — Elia		
		CONRAT	(Ja estém sols! Quin nou torment ma imprudencia ara provoca? Per dirli lo que 'l cort sent ni té paraulas la boca ni ideas lo pensament. (No pot ser; pera matar aquest amor tant potent, junts haurian d' acabar de pensar lo pensament y lo cor d' esbategar.) Elia!...		
		ELIA	Conrat!		
		CONRAT	Com sols fóra honrat lo no véurens més, no estranyis si 'l qui t' adora, del dolor qu' ara 'l devora te parla com si un crim fés.		
		ELIA	Com tampoch deus tu estranyar que jo ni gosi alsá' 'l front, y, quan jo 't goso á parlar, qu' en mí pot més deus pensar mon amor que mon afront.		
		CONRAT	Ah! en la balansa meva pesava 'l pes de l' amor més que 'l del bé y l' honra teva; avuy, que l' honra 's subleva més pesa 'l pés de l' honor, y ab lo pes d' amor baixat vinch á dirte que somiava, Elia meva, y que jo aviat marxo sol, perque tentat no 'm tenti 'l qu' ahí 'm tentava. Y ho vens á dir justament quan veig jo 'l plat del honor com puja ab forza potent, y baixa rápidamente l' altre hont més pesa l' amor. Elia!		
		CONRAT	Basta de patir. Cessin sufriments y penas. Vull viure per tu ó morir. Sabs qu' es trencar tas cadenas? Estich resolta á partir. Oh! Deliras!...		
		ELIA	A obrá' aixís la gelosía ara 'm du. Y vols fugi' ab mí?		
		CONRAT	Es precis.		
		CONRAT	Tot d' una 'l cel posá en tu un infern y un paradís. Oh! Cors nascuts per lluytar! Be sufríu!		
		ELIA	Y 'l teu qué vol?		
		CONRAT	Son amor sacrificar y fugi'.		
		ELIA	Ah!		
		CONRAT	Mes fugir sol.		
		ELIA	Sol, y 'm vols abandonar?		
		CONRAT	Mon cor te deixaré aquí.		

ELIA Que no 'm vols en los teus brassos més crudelment m' has de dí' perque d' altre amor los llassos ja te m' han robat.

CONRAT No! (Ab firmesa desesperada)

ELIA Sí! (Ab seguretat gelosa)

CONRAT Tu pensá' en mí tal baixesa!

ELIA Besant sa má t' he trobat!...

CONRAT Oh!...

ELIA Ben clar veu la comtesa (Comprententho tot desesperat)

qui ha de ser la baronesa reyna d' aquest cor ingrát!

CONRAT Tens rahó, Elia; no t' ho nego, li he besat la má...

ELIA Y aquí (Ab rabia)

vares abressarla ahí'.

CONRAT Pe 'l cel deixam dir, t' ho prego. Ahí' aquí vaig abressarla perque entre tanta vilésa, ella es la sola pureusa que hi há aquí.

ELIA Pots alabarla. (Ironia)

Y per que ho creguí y pot sé' mimbi aixís ma gelosía véisme dihent tu nit y dia las grans prendas qu' ella té!

CONRAT Si las tens tu més grans qu' ella!

ELIA Mes no 'n parlas!

CONRAT (Desesperat, al cel)

(Oh! Sort! Sort!

Perqué ho du tot menys la mort la meua malehida estrella?)

ELIA Elia, mata en ton dolor aquest rezel qu' es venjansa! Mata tu ans la desconfiansa tan natural en l' amor! Qui es qu' ama bé y gelosía no té fins del ayre?

CONRAT Y may passaré en tu aquest esglay?

ELIA Ayuy mateix si ho volia ton amor. Partim d' aquí; aném 'hont no hi siga ella y per més bona y més bella creuré que 'm vols sols á mí.

CONRAT Aixó... Elia... es impossible.

ELIA Massa he comprés ja qu' ho es!

CONRAT Si; mes t' ofereixo més sacrifici y més terrible expiació dels errors qu' hagi comés en ma vida: partiré sol de seguida, á plorar sol mos dolors.

ELIA Y á cumplí' aixís la promesa que li has fet, dihentli:—O de tu, Rosa meua, ó de ningú.—

CONRAT No! A fugir per deixá' atesa una obligació sagrada de que Deu deutor m' ha fet. Digala.

ELIA No. Es un secret que dins de l' urna tancada del meu cor fins á morir ab rezel viu dech guardar, y encara abans de finir, á n' al fossar tinch de dir, que deixi ben atapahida damunt del cadavre meu la terra, perque 'l bri seu no puga eixí' á pendre vida en la fosfórica blava llum que dóna lo fossar y així entre 'ls morts pregonar aquest secret qu' aquí 's clava.

ELIA Si aquí 's clava, 's clava al cor y si aquest cor dius qu' es meu també es meu lo secret teu. Digal.

CONRAT No. Primer la mort.

ELIA No ho vols dir, donchs?

CONRAT No. Imposible.

ELIA Vésten, donchs.

CONRAT Ah! Hi consents?...

ELIA Sí.

CONRAT Y 'm guardas?...

ELIA Inestingible odi, que, si m' es possible, venjaré ara en tu y en mí. Gelosía que al fiblar-me me causa tan crú dolor y tant arriba á cegarme, que, avuy mateix per venjar-me, sabrá 'l comte 'l nostre amor.

CONRAT Oh! Qué dius!

ELIA Sa infamia certa jo li diré!

CONRAT Llamps del cel!...

ELIA Oh! Es contrast qu' al cor desperta; jo aquí ensagnantada, y erta y tu allí ab ta Rosa fiel.

CONRAT Oh! Basta, donchs, de batalla! Ho vols tu ó l' infern. Finim. Escolta.

ELIA Digas.

CONRAT Quan calla tot al món y la mortalla de la nit té per lo crím ombra prou negra y confosa, vinaten aquí y concentra tos pensaments de gelosa y la pregaria amorosa que jo 't faig y al cor no t' entra. Si no ho comprens... Si tu encara creus qu' es no més qu' una excusa lo que 'l meu llabi 't declara, jo vindré ab l' urna, que avara guarda aquest secret qu' abrusa. Mes no olvidis qu' un monarca d' Aragó, cenyint corona, negantse á 'ls prechs d' un patriarca consagrát, feu obrir l' arca d' una santa á Barcelona y un llamp que caygué de dins lo deixá al instant cegat!...

ELIA No, no; si ja t' ho he jurat si vull dirho, si tinch fins valor y cor y crueltat perque ab mí junts rodoléu al abim, tots los que cegos y fatalment m' hi empenyéu veient quan vos hi estimbéu que 'ls vostres desassossegos son los que 'ns hi han despenyat. Vindré á dirho, y tu, després senyalarás nostre fat; lo crím nos haurá lligat per no separarnos més, y si quan ho sápias tot vols encara arrostrar l' ira del cel, no 't diré ni un mot; encenegats en lo llot del nostre amor, que delira, montaré 'l poltro lleugé' com tu ab mí lo montarás, l' esperó li clavaré, ahont volador tu 'l veurás, fins que, estrellats com Satan á las penyas del abim, nostres esprits surarán damunt la inmensitat gran y horrenda del nostre crím.

(S' en vá)

REYNALS Y RABASSA

ESTUDI BIOGRÁFIC Y LITERARI
LLEGIT EN LA SESSIÓ PÚBLICA QUE CELEBRÁ 'L DIA 20 DE MAIG DE 1883
LA REAL ACADEMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA

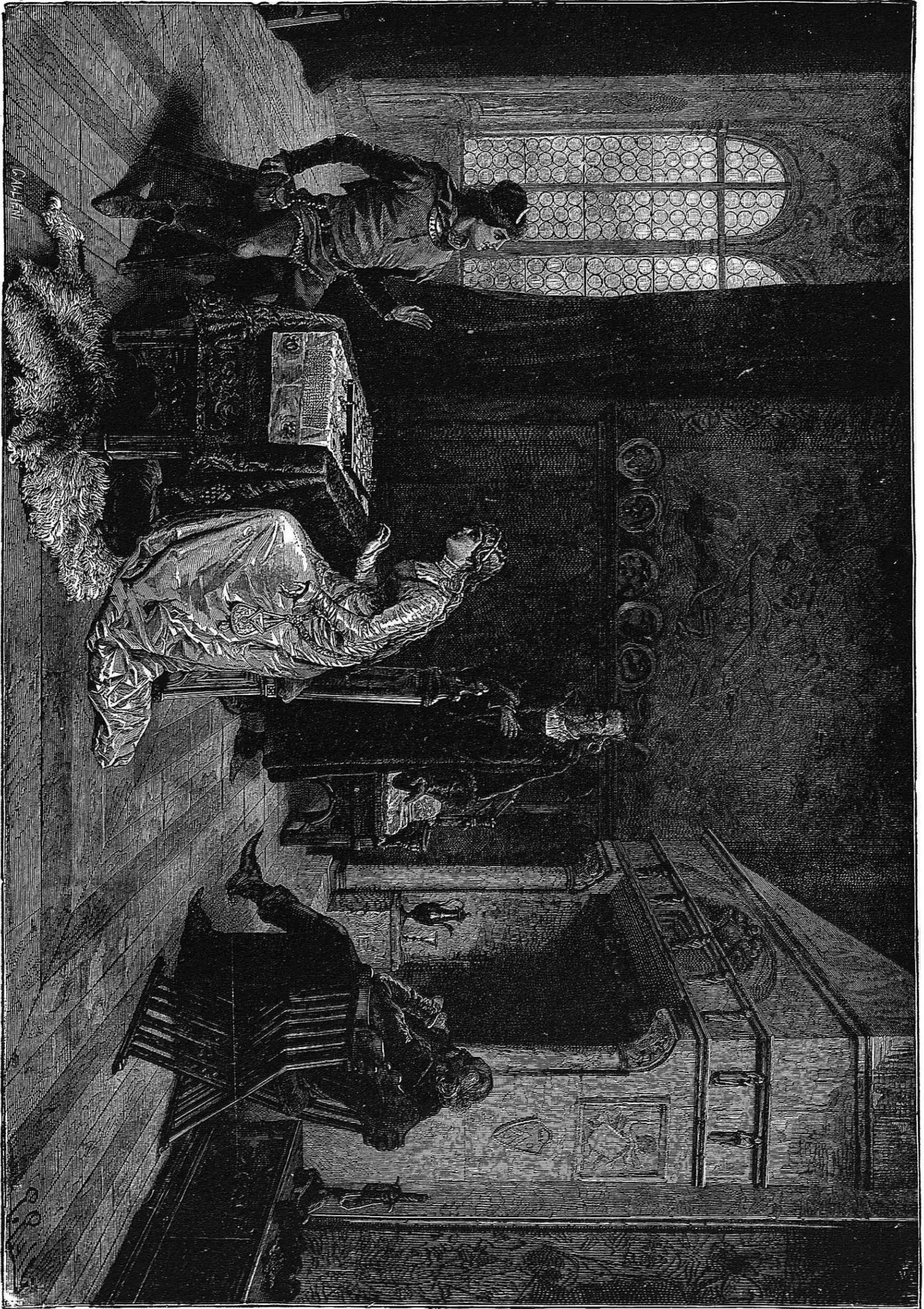
Continuació

Axó llegendria la manera com considerava las qüestions que s' anomenan constitucionals. Fins en aquells dias de sa joventut en que las lliçons de Donoso Cortés, Alcalá Galiano y Pacheco iniciavan á la joventut desde la cátedra del Ateneu de Madrid en las teorías del sistema representatiu ab criteri conservador, ó en que las grans discussions parlamentarias versavan sobre 'ls problemas d' organizació política que la monarquia constitucional planteja, may participá del interés científich, ni de la passió política ab que altres las seguian. Y no obstant, res més lluny de la indiferencia en son modo d' apreciarlas.

La monarquia hereditaria constitucional, es com á sistema polítich, la forma de govern més adequada á las condicions de nostres temps y de nostra patria. No es un organisme polítich perfecte, y avuy la desnaturalisan en alguns pobles prácticas que no ho son en lo mateix país que 's recomana com á modelo, y la im-

perfecta representació de un dels elements que en dita nació la té arrelada, influent y poderosa; però sos principis no son incompatibles ab los principis essencials de tota bona organizació política; y l' intervenció del país en la governació del Estat, la limitació de l' autoritat real per las Corts es una de las grans tradicions de la nació espanyola. Las novas formas de la representació son fillas, en part, de la trasformació social qu' ha esperimentat lo país; y en la majoria dels antichs regnes cristians de la península tenian las Corts més estensas facultats qu' á Castella, per lo qual no podrian avuy ser aquexas últimas lo tipo nacional de nostra organizació política.

Reynals acceptava, com los més respectables publicistas de tots los segles qu' han recomanat los governs mixtos, lo govern representatiu, però ab la base del rey de llinatge, inviolable é indiscutible, y ab una representació del país que no fos confiscació de sa autoritat, sinó garantia contra 'ls abusos de son ezercici; 'l volia tan acomodat com ho consent la diversitat dels temps á las grans tradicions nacionals; y no asentia á l' eczistencia d' un poder soberá inmanent, superior al poder constituhit. En la constitució interna, —ho digué ja abans de 1875,— més qu' en la esterna, en l' escrita, trobava pera 'l país son verdader esdevenidor; la freqüent instabilitat d' aquesta última la considerava perturbadora de tota idea d' ordre, de poder, de conservació social; y més qu' en lo mecanisme constitucional se ficava en l' esperit de las institucions. Per axó veyá ab escás interés doctrinas, teorías que 's presentan ab gran aparato científich, però ab tendencia cosmopolita, quan per ell las institucions polítichs tenen valor com organisme polítich nacional. Per axó sentia desdeny per las que s' anomenan prácticas parlamentarias, ó mirantlas com ingerencias ó artificis introduhits en l' organisme del govern representatiu sense reclamarho sos principis fundamentals. Per axó tenia sempre las reformas constitucionals encara que hi contribuissin tots los partits, perque aquests, deya, las fan ab sas passions y sos interessos, y es trencadissa tota obra que no está axecada ab lo concurs dels sigles. La distinció que pera 'l dret en general feya entre 'ls pobles de lleys y 'ls pobles de costums, la aplicava al dret públich lo mateix que al privat. Sens desdenyar, donchs, las formas polítichs, concedia com es just la preferencia á lo essencial, axó es, al principi y naturalesa de la societat y del Govern, que may mirá com producte de la voluntat humana. Lo poder es una historia, com es una historia la nació, deya en son discurs sobre 'l *Dret nou*; y ja abans, desplegant igual pensament, havia escrit: «Esculpí 'l Suprem Factor en lo cor del home 'ls sentiments qu' á la societat conduhexen, y li imposá la necessitat de buscar en ella la satisfacció de sas necessitats y son perfeccionament y 'l deber de contribuir en ella al perfeccionament dels demés. Un dels més alts y purs plahers del home es estar unit per la veritat á altres, á molts, al major nombre possible, á tots, y proclamar y elevar ab ells uns mátxos himnes d' alabansa al Criador del Univers. Y de la mateixa manera que no es lo globo un inmens y monótono oceá, sinó que l' accentuá 'l Criador ab las illas y continents que 'l circuhexen, y individualisá y doná variada fesomia ab las montanyas y 'l rius als territoris y comarcas, tampoch posá en l' home una inclinació general y vaga á reunir-se ab sos semblants y cumplir ab ells los debers que sa inteligencia li dona á conixer y sos sentiments de nació y de patria, de sa unitat, de sa grandesa, de sa gloria, de sa perennitat; per lo que ama

UNA PARTITA A SCACCHI

las hassanyas dels pares y las recorda als presents pera emulació y las perpetúa en bronzes y marbres á fi de que no perdan los veniders la memoria d' ellas, essent sa porfía que 'l passat, lo present y lo pervenir componen una sola é indivisible vida, que las generacions se junten y constituhescan una nobilíssima familia y una brillant immortalitat» (1).

Peró al donar á l'Autoritat un origen més alt que la voluntat humana, may li atribuhí la omnipotencia. Ella en sa personificació lo mateix que l'individu, está somesa á una autoritat més elevada, la de Deu; y com d' Ell emanadas, á las lleys eternas per que s' han de regir los pobles. Comparant los governs entre sí, distingía 'ls que anomenava racionals y justos, dels omnipotents, dels que creuen que no hi há més que 'l socialisme, — no prenia en sentit utópich aquesta paraula, — com principi rector de l' acció gubernativa, y sentava que 'l socialisme fa al Govern

àrbitre de la societat, de lo trascendental, de lo absolut, de lo que no es dels homes, sinó qu' ho ha posat Deu sobre sos caps pera llum y fre; mentres que 'ls governs racionals, los governs justos, los governs no socialistas no poden atentar á las tradicions, y sobreposarse á las generacions qu' han de venir; ni poden renunciar á lo que troban establert ara ab fondas arrels, ab grans esperansas pera més tart; ni desfer l' obra dels sigles; sinó dirigirla, empenyerla, perfeccionarla, com perfeccionan los homes y 'ls pobles sas ideas y sas costums, ab Deu y ab lo temps, ab la puresa de cor y ab las llissons de l' esperiencia. Axó escribía Reynals en 1849; y certament millor ab aquestas ideas qu' ab las formas se salva y ampara la llibertat. La limitació moral, la limitació històrica, la limitació pràctica: héus' aquí com, sens tréureli á l' autoritat sas naturals prerogatives, s' evitan los estravíos, se conjuran los perills

(1) La Verdad política y los Partidos.

de sa impotencia: si está despullat de tota limitació lo Poder social, alashoras no recula devant las reformas més radicals, y viola 'ls drets seculars, arruina 'ls interessos més llegítims, trepitja las més sacrosantas creencias, porta la perturbació á las ideas que forman lo aliment moral de las generacions, fereix los més nobles sentiments de l' ánima, y malgasta 'l

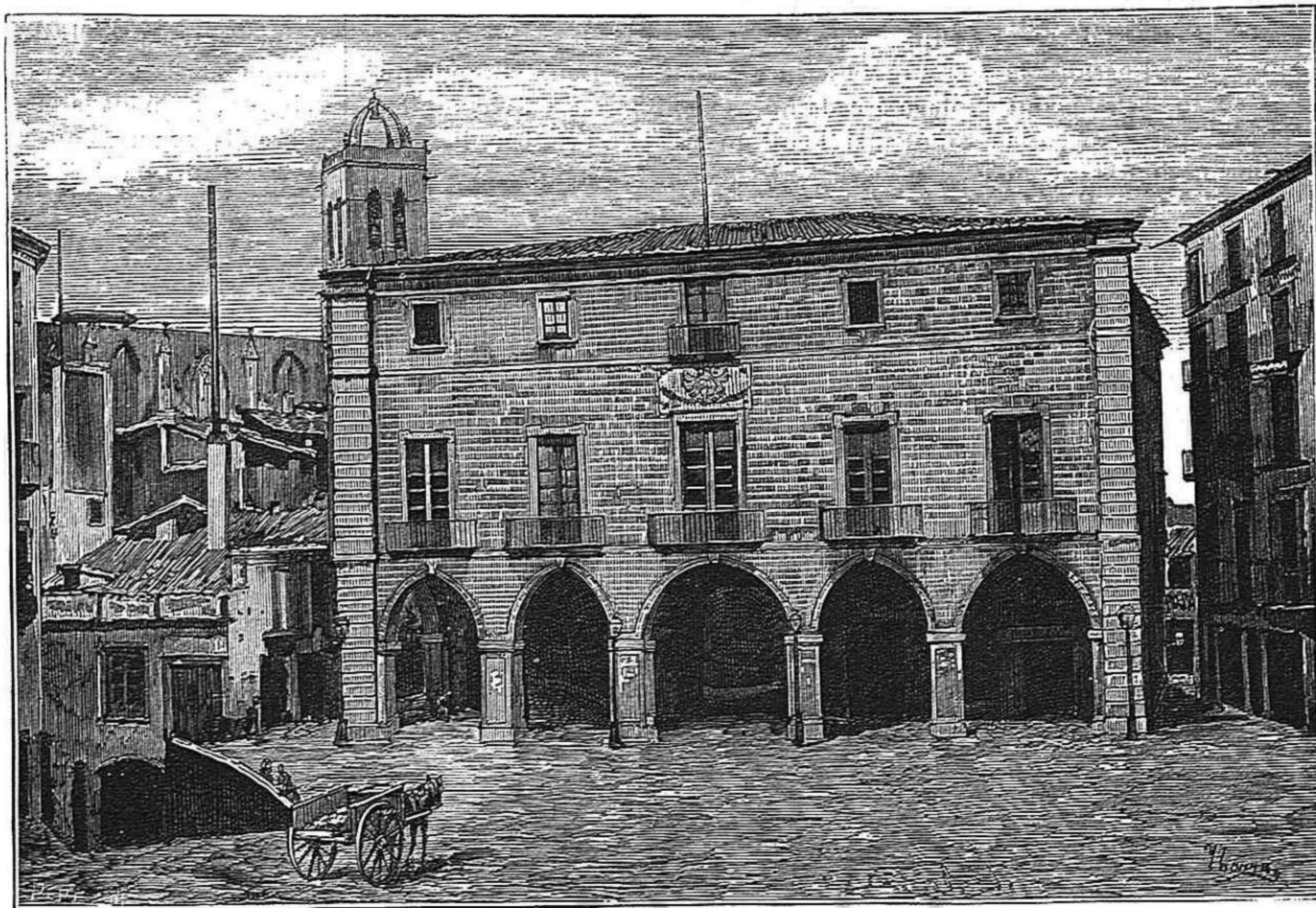
ab aquell qu' es de todas las edats y més estretament uneix als individus d' una nació, l' amor á la Patria; y tenia per concepte d' ella, no la comunió d' homes qu' en cada moment històrich viuhèn en lo sol de la nació, sinó la comunió de las generacions qu' en successió no interrompuda l' han ocupat, y d' aquesta manera material aparexen unidas com ho estan per la

comunitat de glories y de desdixas, de sentiments y d' ideas generals, d' hàbits morals y de llengua. D' aixó deduhía que 'ls pobles y 'ls governs no poden atentar á sas seculars institucions mentres conserven son vigor històrich, ni sacrificarlas á una abstracció ó al exemple d' altres pobles.

No condemna 'l progrés, y no podía ferho qui veyá 'l dret y la política baix lo punt de vista cristià. Peró observant qu' en sos caràcters y condicions son distints lo progrés material ó económic y 'l moral ó

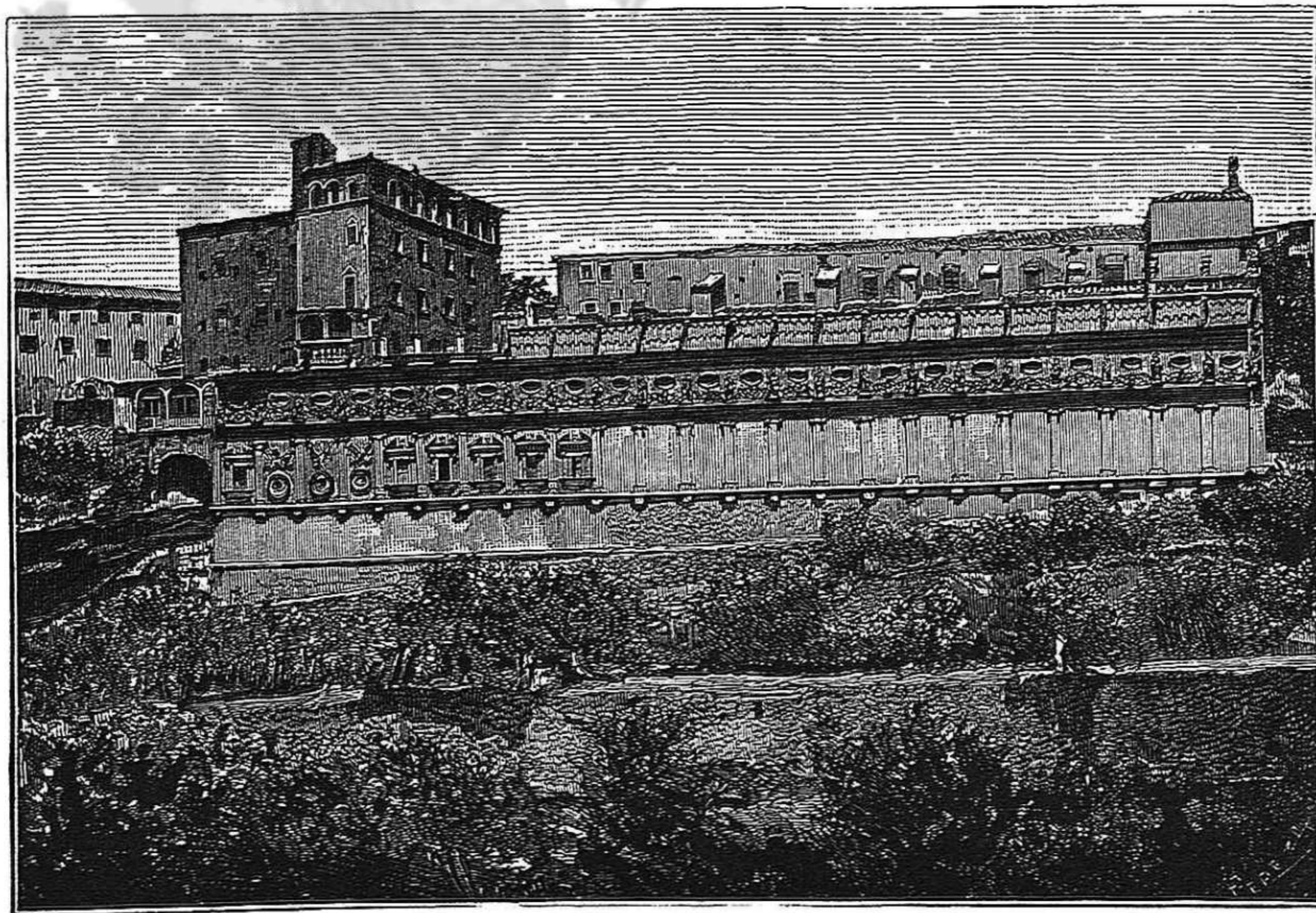
polítich, consistint lo primer en la série d' invents encaminats á obtenir més forsas productoras ab ménos treball del home ó en proporcionarse més estensas relacions ab los punts de consum, ó en obtenir per medi de las invencions lo que no s' havia alcansat, ni podia alcansarse ab las forsas naturals [del home; y 'l moral, en axamplar lo món del esperit, es á dir, lo món del sacrifici, de la abnegació, del amor, del cult, del compliment del deber y del gotx en aquest compliment; mentres aplaudia l' afany de novetats, la sèt de reformas, la tranzició incessant en l' ordre material, no 'l comprenia en l' ordre moral en que 'l progrés es conixer la veritat y amarla y defensarla de sos enemichs; admetent sols la novetat, la tranzició, la reforma, si 's vol, en quant consistexen en passar dels estats socials sense creencias, ó bárbaros en sos instints, ó immorals en sos pensaments y hàbits, á aquell bell ideal de tots comprés y amat per tots.

Peró enllassada l' idea de progrés ab la de llibertat

MANRESA — LA CASA DE LA CIUTAT

patrimoni format ab lo treball d' alguns sigles. Als governs omnipotents los combatia hont se vulla que 's localisés lo principi de sa llegítimitat y qualsevol que fos sa organizació. Reiteradament expressá son temor pera 'l pervindre de las nacions que no conservan sas antigas institucions jurídicas y socials. Considerava que l' amor al passat, á lo que té sas arrels en l' historia del poble, ideas, sentiments, institucions, costums, interessos, se confon ab un dels més dolsos afectes de l' ánima, y sobre tot

MANRESA — ESTERIOR DEL EDIFICI DE LA COVA DE SANT IGNASI

y solent avuy considerarse la major estensió d' aquesta, las majors garantías pera disfrutarse com lo verdader progrés d' aquest sigle, Reynals distingia entre la llibertat civil y la política. Pera ell la civil era l' eczercici del nostre lliure albir, lo dret de tenir capritxos y de que las lleys no 'ls castiguen, ni 'ls reprimen mentre no ataquen lo dret d' altri, la facultat en cada hù d' emplear utilment sa inteligencia y sa voluntat y d' arruinar y pérdres, la dominació absoluta de las cosas, lo dret de propietat y la llibertat del treball; al pas que la llibertat política consisteix en lo dret de convertir en lleys los pensaments qu' estan en la conciencia de tots, en lo de manifestarse com nació, en que obstacles exteriors no priven lo racional desenvolvimient de las ideas de dret que la nació, la colectivitiat compren y profesan. Axís definidas abduas llibertats, feya entre ellas un paralelo. En la llibertat civil, deya, tot es individual; en la política tot es colectiu; en la civil tot es absolut, en l' altra tot relatiu; en la civil hi há 'l dret dels capritxos, en la política l' obligació de respectar las ideas generals y de pendre la societat, no com materia d' ensatx, sinó com agent moderador de nostras afecions, de nostre orgull y de nostras temeritats. Y si s' equiparan las duas llibertats, afegia, se confon lo qu' es distint, y s' estableix l' anarquía en las ideas, sens poder trobar lo repós, que sols pot obtenirse ab lo sentiment de la legalitat y la moralitat.

Ab tals ideas per base, sosté Reynals que no es un progrés, y encara méns qu' estiga reclamat per bons principis de dret, qu' en la Constitució del Estat se reconegan com absolutas totas las llibertats. A vint anys de distancia desrollá, á fí de 1874, lo qu' havia sentat á principis de 1855. Reconexia que hi há drets individuals, naturals, anteriors á tota lley; aquells que consistexen en dominacions del món exterior per fraccions ó en actes especials de la voluntat d' una persona, aquells que no consistexen en un poder actiu en nosaltres que surt al exterior, sinó en que del exterior no vinga forsa de cap mena que taque nostra personalitat y impedisca 'l plé us de nostra llibertat moral. Però si son naturals y tenen los demás atributs indicats aquests drets perque no es lo Estat qui ha creat l' home, ni li ha dat fí, ni ha tret ni pot treure del no rés los medis ab que ha de realisarlos; no son ilegislables, perque no hi há dret sense lley d' hont derive, perque de la lley natural deriven tots los que l' home té, y perque en la societat, en l' Estat han d' eczistir y eczercirse juntament ab los drets de cada membre d' ell. Senthó menos encara 'ls drets polítics ó sia 'l dret dels súbdits en lo que 's refereix á la nació: la llibertat que eczercexen, lo poder que gosan d' influir en la cosa pública quan tenen tal llibertat y poder, ja qu' aquests no son lo medi pera realisar fins individuals, no eczistexen pera 'l que 'ls eczercexen; son cárrechs, son funcions; eczistexen pera la nació y son medis pera que la matexa complexa sos fins, pera que 'ls *sacra*, 'ls magistrats, la moral no sufrescan danys y s' idealise 'l carácter de aquella més y més cada dia. Aquests drets ó llibertats no tenen la base dels anteriors; no descansan en la simple qualitat del home: sa base son las circunstancias, l' estat de las cosas (1). No era, donchs, contrari als anomenats drets individuals, ó més ben dit, als qu' ab los noms de naturals, originaris ó altres admeten los espositors de la filosofia del dret (2) com expressió de las condicions ingénitas á la perso-

nalitat humana; però no tenia per tals tots los que ab aquell nom se decoran, ni 'ls admetia com absoluts é ilegislables.

Ab tal concepte del progrés, de la llibertat y dels drets individuals no 's compadeix la llibertat de cults, y Reynals al combátrerla trobá en perfecta consonancia sas creencias de católich y sas doctrinas de publicista. Pera que la llibertat eczistesca, deya en 1855, no s' ha de destruir la veritat. La qüestió de la llibertat religiosa no consisteix en si ab la llibertat pera creure y escriure y adorar á Deu del modo que plaga á cada hù es la llibertat més completa, sinó en si 'l cult qu' á cada hù li plaga inventar es lo verdader y en si ha d' establirse la tiranía de imposar al país las opinions d' alguns y de sacrificar en nom d' una negació las creencias de la nació entera: quan aquell es lo fet, no ha de cambiarse l' antich estat de dret; y ni la justicia, ni la política recomanan l' innovació.

Pot eczaminarse aquesta qüestió baix lo punt de vista jurídic y baix lo polítich. Baix l' aspecte merament jurídic, ó sia en quant l' Estat ha de protegir lo dret, no es necessaria la llibertat de cults á Espanya. La llibertat religiosa no es lo complement de la llibertat política. Apart de que la llibertat no es lo dret, y apart de que la llibertat política no es la essencial, sinó una garantia de la civil, la llibertat religiosa no té més ni méns drets que totas las altras llibertats; y si aquestas son necessariamente ilegislables, si aquestas poden y han de ser limitadas, limitada, regularizada en son eczercici per la lley, ha de ser la llibertat religiosa. No es á Espanya més sagrada aquesta llibertat que las altras en lo sentit de ser lo que interessa al home més íntimament; es un fet á Espanya que sols hi há ó indiferentisme religiós ó la fé en las veritats que l' Iglesia católica ensenya, y 'ls indiferents no la necessitan, no haventhi persecució religiosa, y als segons es antitética ab sa fé. Y no ha d' establirse aquesta llibertat pera que troben protecció pera sas creencias religiosas los estrangers, perque las lleys se fan pera 'ls regnicolas, y 'ls estrangers á lo que tenen dret es á la seguritat de sas personas y bens.

Baix l' aspecte merament polítich, en quant lo be del Estat, dins la moral y 'l dret, es lo fí primordial de las lleys, tampoch se justifica en nostre país la llibertat religiosa. No alenta aquesta llibertat la fé en las ánimas, com sostenen los que diuen que la lliure concurrencia, útil en tot, es fecunda en religió: al contrari, debilita la fé, y fa nexer y estendre lo indiferentisme (1). No 's recomana aquesta llibertat baix l' aspecte de la afuència de capitals estrangers, d' inteligencias industrials de altras nacions, pera perfeccionar nostra agricultura, desarrollar nostra industria, avivar nostre comer: ni abans de plantejarla hi hagué retraiment, ni després d' establerta ha ofert aquesta seducció. L' esperit mercantil del nostre temps no pateix de susceptibilitats; y lo qu' en 1868 se tenia per vana esperansa, no apareix com una realitat en l' historia contemporánea del país. Y si las lleys se fan pera regularisar los fets nous quan presentan carácter de generalitat, no pera anticipar sa vinguda, quan encara no constituhexen un verdader fet social, la má del legislador no ha de destruir l' obra de l' historia, no alterada encara per novas necessitats socials. Lluny d' axó, quan passats los dias de pertorbament y arribada la restauració política es necessaria la de las veritats morals, la unitat religiosa, per breu temps trencada, s' ha de restablir: sols s' ha de tranzigir en lo govern dels

pobles ab los fets qu' hajan adquirit gran estensió y fondas arrels, nó perque 'ls llegeitme 'l temps, sinó per impotencia del legislador pera destruhirlos; may ab lo superficial y pasatjer; may ab lo que no ha dexat un rastre impossible d' esborrar.

Atribuhía Reynals gran importancia als interessos socials, y sa direcció y son amparo eran per' ell lo deber dels governs. Però distingia acertadament entre 'ls polítics y 'lsecónómichs, y entre 'ls del ordre moral y 'ls del ordre material: concedia á cada un importancia relativa, però dava la preferencia als primers sobre 'ls segons com es just. Eczistex, sens dubte, íntima relació entr' ells; però tampoch l' admet que la moralitat es superior á la riquesa, que 'ls sentiments y las ideas elevadas ho son al benestar, que la dignitat y la gloria de las nacions valen més que la felicitat y 'l pler; y no es lícit desconexer que mentres la moralitat es duradera, la riquesa no dexa, quan minva ó 's pert, sinó la memoria de lo que fou. Per axó afirmava Reynals que sols son grans nacions las que saben realisar grans empresas morals, que la moralitat fa progressar los interessos materials, y aquests no fan progressar los morals de la matexa manera; que sols conservan sa superioritat las nacions quan, per dolorosas que sian las guerras y per danyosas que resulten als interessos materials, las emprenen los pobles per un alt interés nacional en defensa de un dret violat ó pera 'l triomf de un principi generós en l' ordre de las relacions internacionals; y combaté en l' época de sa major popularitat l' escola mercantil, com se titulava en 1854 l' escola de Cobden, en quant proclamava 'l comer ans de tot, y la pau com á medi, anch que s' hagués de arribar á la humiliació d' una potencia débil com necessitat impossible d' evitar; combatí la idea de que lo esplendor de una nació consistesca particularment en l' us pacífich de sa riquesa y en la regular é inteligent activitat de sos negocis privats; y recordava qu' en altres temps l' individu buscava sa felicitat en lo cumpliment de sos debers, en lo respecte á las lleys, y sobre tot en l' esperansa de cosas millors que las de ací baix, en la concepció d' un fí, en lo desitx de conseguirlo y en la lluyta per acostarshi, y que 'ls Governos, sense distinció entre sa acció exterior y sa acció interior, s' inspiravan en aquestas matexas ideas (1).

Y si contraposava 'ls interessos polítics als administratius, era perque assimilava, en cert sentit, los primers als morals y 'ls segons als materials, nó per identitat de naturalesa, sinó per lo principi que més immediatament los informa. Del ordre moral y del ordre económich son uns y altres; però compresos baix lo nom de interessos polítics los qu' en lo exterior se referexen á la dignitat, la independencia, la influencia de las nacions, y á la defensa de la justicia en sas relacions ab los demás Estats, y en lo interior á la justicia, la seguritat, l' ordre, lo principi d' autoritat, la conservació de las grans tradicions y del esperit nacional dels pobles, los administratius los considerava com més especialment cenyits al foment de la riquesa y á la estensió del benestar general. Per qual motiu ell, que havia reduhit á sas naturals condicions lo concepte de la llibertat contra 'ls que la fan única base del dret y 'l primer dels bens, havia de restablir son valor contra 'l positivisme, propens al materialisme, de l' escola mercantil. «Abans, deya, la llibertat era quelcom de objectiu, un bell ideal que 's confonia ab lo bell ideal *justicia*; quelcom més bé nega-

(1) *Lo Dret nou*.(2) Lo mateix Taparelli los reconeix en son *Saggio teoretico di diritto naturale*, etc.(1) En 1855 ho demostrá l' autor d' aquestas ratillas en sos *Estudios políticos y económicos*. Estudi 2°.(1) *La Escuela Mercantil y el Derecho*: articulos publicats en 1854 en lo *Diari de Barcelona*.

tiu que positiu que 's traduhia en no dominació del home al home, no privilegi injust, no presió de la personalitat... Però després de la política dels ferro-carrils y de las tarifas d'aduanas, res hi há objectiu, res ideal; tot es práctic. No basta la facultat de un dret, es precis son eczercici; no basta son eczercici, es precis que aquest eczercici donga plers... Y ¿qué han fet los goberns, preguntava després, pera enrobutir los elements d'ordre, assimilársels y ferlos capassos de lluytat ab las tendencias revolucionarias? Han matat las questions polítiques ó han pretés matarlas: han ofegat la solució, qu' es lo dret, y han ensalsat l'individu ab l'afició al pler, qu' es la negació; han tret lo objectiu y han posat en son lloch lo subjectiu: verdaers *sprints forts*, han befat l'ideal y han axecat un temple á la materia. Felisment hi há lleys morals que no alteran los desacerts humans.»

Per lo demás dava als interessos socials altíssima importancia, y sobre sa gestió defensá las més sanas doctrinas. Partidari de la excentralizació administrativa sense eczageracions que la comprometen, la defensá algunas vegadas en lo terreno dels principis, moltes més ab aplicació á questions concretes; però sempre ab igual criteri y sempre estant en concordancia sas doctrinas administrativas ab las jurídicas y polítiques.

MANEL DURAN Y BAS.

(Acabará)

TEATRES

Liceo

Hermós era lo cop de vista que presentava lo gran teatre lo dia de la inauguració.

La sala de espectacles, completament restaurada, si be en conjunt s' hi adverteix una gran falta de armonía, en cambi 's troban detalls molt hermosos y recomenables com los antepits dels palcos, particularment los del segon pis y platea, los bronzos del basament del proeni, que creyém del senyor Atxé, los candelabros, que encara que no armonisan gens ab lo conjunt, son ríchs y cómodos per los espectadors, y en fi, altres y altres detalls que no anomeno porque no es mon ánimo fer una crítica detinguda de la sala renovada.

Lo sostre es exageradament carregat; lo plafó de sobre la escena resulta impropí y lo teló de boca, que representa una cortina de bellut, aquest molt ben pintat, te lo gros defecte de tenir lo *manton* de sobre de diferent tó y pintat ab méns carinyo. No obstan, lo que fa que lo taló de boca y accessoris no agradin lo que deurian es que lo manton, lo bellut del teló y la cenefa de sota forman en conjunt tres faixas horizontals, y lo públich recorda inconcientment lo teló vell en lo qual las líneas resultaban verticals sent més propias y fent més bon efecte á la vista. Felicitem, no obstant, als Srs. Moragas y Urgellés, porque al cap de vall suposa un gran adelanto en sa carrera pictórica.

Lo conjunt de ornamentació, tot plegat fa que la sala resulti rica y lucrosa, completant lo hermós cop de vista de que parlo avans lo estar lo teatre completament plé, formant la millor part de la concurrència las primeras senyoras y senyoretas de la societat barcelonina, rica y elegantment vestidas.

La opera ab que se obrí lo teatre, fou la popular *Aida*, desempenyada per los renombrats artistas senyoras Singer, Novelli y Srs. Barbaccini, Pandolfini y Ordinas casi tots coneguts en Barcelona y particularment la Singer y Barbaccini, que en la mateixa obra han rebut en temporadas anteriors grans aplausos de nostre públich, los quals també se 'ls hi tributaren lo dia del estreno y sobre tot en los següents. La Singer conserva lo mateix ardor en la emissió de sa potent veu y Barbaccini sa correcta escola de cant.

Un artista nou ha vingut á engroixir la filera de notabilitats que ha trepitxat lo Liceo. Aquest

es Pandolfini, que be pot considerarse entre 'ls primers de la fila.

Axís ho compregué lo públich quant li tributá una verdadera ovació en lo segon acte, en lo qual está á la mayor altura y 'ns quedem aquí per no fer certas comparacions, de las quals Pandolfini ne sortiria molt ben lliurat.

Lo mestre Mancinelli rebé los aplausos del públich particularment en lo final del acte segon, que hagué de repetir.

Felicitem al senyor Bernis per la companyia que ha pogut reunir que tal com está avuy lo teatre resulta una de las primeras de Europa y lo planyem al mateix temps per los sacrificis y desvetllaments que suposa lo treball fet y lo que te per fer. No obstant, estem segurs que á son temperament actiu deurem lo sentir grans notabilitats en Barcelona.

Principal

Donna Juanita, segueix obtenin lo favor del públich, fentse aplaudir cada dia més los actors que la desempenyan y en particular la simpática senyora Franceschini.

En aquest colisseu ha debutat ab éxit la companyia dramática dirigida per lo senyor Castilla. Lo primer dia posaren en escena la coneguda comedia *Lo que puede el talento*, en la qual estigué molt be lo actor senyor Garcia encarregat del paper de *conde*.

En la pessa *Seguidillas*, lo senyor Castilla feu lo gasto á gust dels espectadors.

En semblant dia se posá *Donna Juanita* en lo Liceo, alcansant un éczit igual al que obté en lo Principal.

Teatre Catalá

LO LLIBRE DEL HONOR, *tragedia en tres actes y en vers dels senyors don Frederich Soler y don Manel Mata y Maneja*.

A moltes y distintas consideracions nos ha portat l'estreno de la obra dramática que posa avuy en nostra má la ploma de la crítica.

Lo que més ressaltá á primera vista, es que la obra te verdader alé dramátich, y que escrita y composta á semblansa del género que mes priva en lo teatre espanyol, estava destinada á lograr un éczit brillantíssim si la haguessin acompanyada recursos y circumstancias de que per l'estat especialíssim del Teatre Catalá, se ha tingut de prescindir, sens dubte, al posarla en escena.

En arts, lo mateix que en los rams més vulgars de la vida, no basta que una cosa existeixi, sino qu' es necessari mostrarla ab tota claretat y perfecció porque se tinga coneixement de la seva existencia sens cap mena de dupte.

Aquesta idea se 'ns va ocórrer veient representar *Lo llibre del honor* en lo Teatre Catalá.

La companyia de aquest colisseu, que te per la comedia qualitat en sa generalitat recomenables, no las te prou adecuadas per representar una obra del género de la que 'ns ocupa; axís fou que tot lo que pogué fer sigué ensenyarla, es á dir, donar una idea de lo que es la obra representantla discretament alguns actors solzament.

Partim donchs del concepte que pot donar de sí una representació ab aquestras condicions, entrarem á parlar de la impresió dramática que 'ns fa la obra.

En son primer acte lo efecte fou complert.

Te l'interés y está disposat gallardament, los tipos se van presentant simpátichs y ben delineats y l'interés va creixent per graus, fins que l'efecte final del acte, arrenca entusiastas aplausos y aceptació complerta per lo que toca al final de l'obra.

Un dels mérits de més relleu, que tal volta te aquest primer acte, es la habilitat ab que sos actors han sabut sortejar un argument y situaciones plenas de perills, porque, proposar devant de un públich una dona casada fugir ab qui es son amant y fill de l'home ab qui está enllassada, y nostre públich no tenirhi res que objectar per la finura de forma ab que 's presenta la escena, indica en sos actors un trassa digne dels majors elogis.

Lo segon acte logra del públich major efecte encara que 'l primer; mes per nosaltres no está pas á la mateixa altura. Divaga, no va francament á son objecte y sort té de la profusió de imatges brillants y parlaments magnífichs que portan la barca á port, que per arribada á port de salvació tenim lo efecte dramátich final en que lo comte de Rocacorba quant vol estellar

la porta que tanca la cambra dins la qual eran tancats sa esposa y son amant, sab justament per boca de qui ell creya l'amant, que lo qui está tancat ab la comtesa es lo propi fill del mateix comte.

Per molt que 's representi la nova tragedia, serán cridats sos actors á las taulas en aquest moment. N'estem segurs.

Aquest segon acte, que es segons nosaltres lo més fluix d'estructura, es lo que més embellit ha quedat per l'estro poétich dels autors.

La escena entre Rosa y Conrat y lo parlament en que s' esplica la tradició funesta que pesa sobre 'l comtat de Rocacorba son títols de gloria que bastarian á fer mirar respectuosament la obra si cap més calitat tingués que la fés-digne de consideració.

Per los fracments que publiquem en altre lloch de aquest número ja veurán nostres lectors que no estém eczagerats.

Lo tercer acte torna ja á volar alt. No sembla sino que las divagacions del segon son compassos de espera per després empendre ab més forsa, la acció dramática que la fatalitat desenlassa al final de la manera més trágica. Axís y tot, aquest es l'acte que méns afecta l'ánimo de l'espectador y per nosaltres que havem volgut analisar lo detingudament, ne veyem la causa en la manera de representarlo y per lo tant en lo poch que lo públich se idenfica en la situació.

No cal duptar gens que á mida que la obra trágica va acostantse á son desenllás, son més estremadas las passions que s' espressan y per consegüent molt més difícil de ser espressadas.

En los primes actes se explican y definen los sentiments que embargan los esperits dels personatges, mes al arribar al esclat l'un ha de morir envenenat, l'altre apareix horrorisat del crim que acaba de someter l'altre... No volem seguir més per esposar lo estrem de dificultats que pot tenir de si tot esclat trágich; tants son que fins forem injustos al eczigrir que los actors del Teatre Catalá poguessen salvarlos tenint tan poca costum com tenen de representar obras per l'estil de la que 'ns ocupa.

Una tara, y lamentable per cert trobem en aquest últim acte. Tal es la de una escena que es copia eczacte del *D. Alvaro ó la fuerza del sino*. No podem pensar sino que 'ls autors prengueren lo recort per inspiració y aixís se equivocaren.

Se 'ns ha dit que la escena ja está cambiada, nosaltres no la havem vista; si es cert, felicitem als senyors Soler y Mata per una determinació que 'ls honra.

Parlant dels actors, debem dir que la senyora Pallardó apareix en lo primer acte massa tranquila, no deu olvidar que te una pena á l'ánima y si be encara no per la d' ella forsos es que la tristesa no l'abandoni.

La senyora Parrenyo deuria donar més relleu á sos versos. A forsa de voler fer cándit lo tipo, acaba per glassarlo. Tal volta es aquesta la única dificultat que se oposa á que no siga mes brillant la carrera de aquesta actriu.

Lo senyor Bonaplata diu ab claretat, arrodoneix los versos y trova tranzions de efecte. Llástima que no sostinga lo vol dramátich sempre, y cayga de vegadas en lo vulgarisme de la comedia del dia. Bona es la naturalitat y molt deu fer per conservar-la lo senyor Bonaplata, però no deu confóndrerla ab la vulgaritat; dihem axó porque 'ns dol que lo nou primer actor que tants aplausos logra no s'esmeni de aquest petit defecte.

Al senyor Goula, á qui apreciem, debem dirli que procuri tenir més seguritat en los estrenos, tal volta degut á que no sab lo paper ó á que está eczitat en las primeras representacions, ja que en las successivas va millorant en gran manera lo seu paper fins á conquistar grans aplausos.

Los demás actors, regulars; debem fer particular menció de lo senyor Virgili, que digué lo paper ab molta naturalitat. L'escena ben servida y la decoració apropiada.

¡Tot cor! se titula un arreglo en un acte que lo festiu escriptor senyor Aulés doná derrera ment al Teatre Catalá.

Encara que en la pessa abundan los xistes y está versificada ab facilitat, no lográ lo que se'n diu un éczit á causa de ser lo assumto de la obra fals de tota falsetat, pecant de llarchs los parlaments y abusant del monólech.

JOSEPH M. PASQUAL.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes				Fundador: Carlos Sanpons y Carbó		Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes			
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MRS	DIRECTOR				
					FRANCESCH MATHEU				
					Redacció-Administració: Jovellanos, 2, pral.				
					PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR			ANY	SEMESTRE
Espanya 60 rals					Cuba y Puerto-Rico 5 pesos forts			3 pesos forts	
Paissos de l' Unió Postal 80 »					Filipinas, Méjich y Riu de la Plata 6 »			3 5c »	
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals					Y en los altres paissos, los preus d' Espanya y además lo franqueig				

— Rambla del Mitx — **LLIBRERÍA D' ÁLVAR VERDAGUER** — Rambla del Mitx —

Biblioteca del Renaixement

Colecció de volums ricament enquadernats

LLIBRE DE LA PATRIA. Colecció de poesías.	10 rals.
NOVELAS d' en Martí Genís	10 »
LLIBRE DEL AMOR. Colecció de poesías.	10 »
LA PAPALLONA. Novela d' en Narcís Oller	10 »
LLIBRE DE LA FE. Colecció de poesías	10 »

A punt de sortir

POBLET. — RECORDS DE LA CONCA DE BARBERÁ. Articles y estudis de n' Eduart Toda.

ALMANACH CATALÁ. Calendari de paret ab poesías, anécdotas, xaradas, etz., sobre magnífichs cromos 4 »

Llibres nous

Francesch Matheu. — LO RELIQUIARI. *Morta-Spleen-Primavera*. Segona edició, elegantment enquadernada 12 rals.
 Narcís Oller. — NOTAS DE COLOR. Quadros en prosa, ab un prólech de Joseph Ixart. 10 »
 LO TROBADOR MALLORQUÍ. Poesías de Joseph Faranjí, pbre. 12 »

Bibliotheca Lemosina

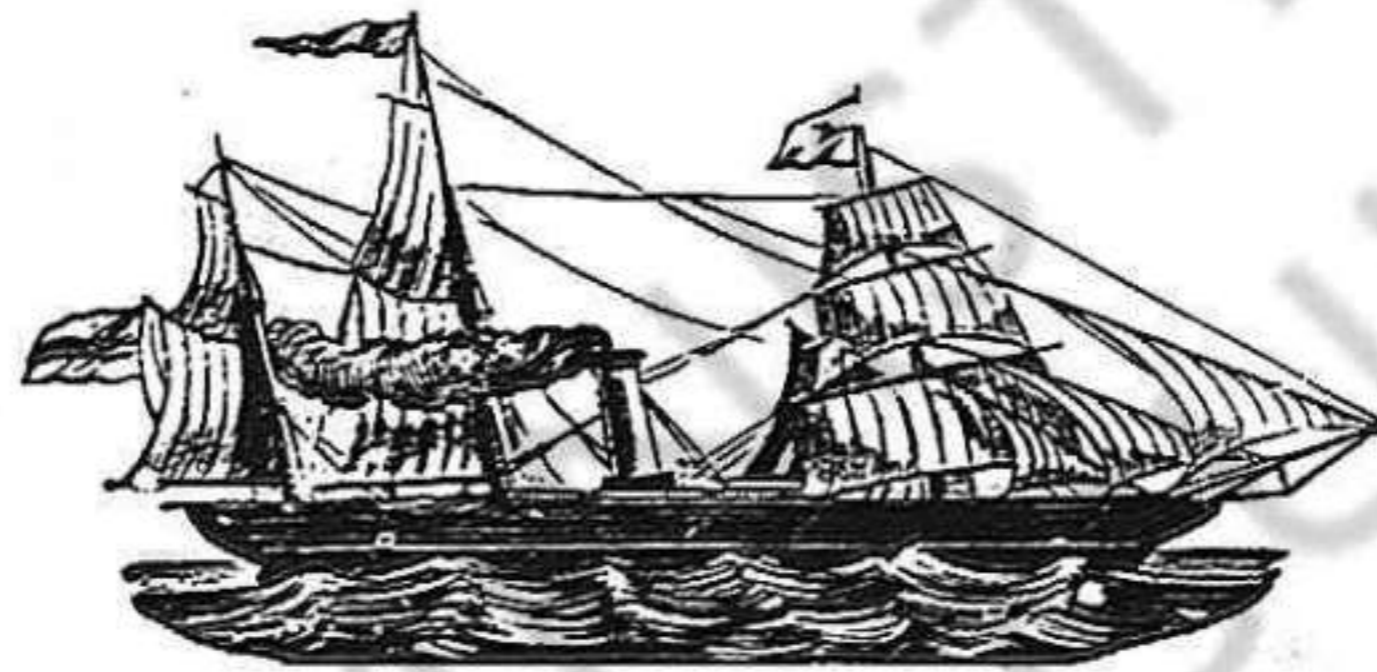
LIBRE DEL ORDE DE CAUAYLERIA compost á Miramar de Mallorca per Mestre Ramon Lull 36 »
 HISTORIA DE VALTER E DE LA PACIENT GRISELDA; escrita en llatí per Francesch Petrarca e arromançada per Bernat Metge. 16 »

A punt de sortir

LA COPA. Brindis y Cansons, de Francesch Matheu.

VAPORS-CORREUS DE LA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

COMPANYIA TRASATLÁNTICA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ

Servey pera COLON y PACIFICH

Sortidas	Barcelona.	los dias 5 y 25	de cada mes.
	Valencia.	> 5	
	Málaga.	> 7 y 27	
	Cádiz.	> 10 y 30	
	Santander.	> 20	
	Coruña.	> 21	

Los vapors que surten los dias 5 de Barcelona y 10 de Cádiz admeten cárrech y passatjers pera LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ.
 Los que surten los dias 25 de Barcelona y 30 de Cádiz, y 'ls que surten lo 20 de Santander y

lo 21 de Coruña, enllassant lo serveys antillans de la mateixa Companyia Trasatlántica en combinació ab lo ferro carril de Panamá y línea de vapors del Pacífich prenen cárrech á flete corregut pera 'ls següents punts:
Litoral de Puerto-Rico.—San Juan de Puerto-Rico, Mayagüez, Ponce y Aguadilla.
Litoral de Cuba.—Santiago, Gihara y Nuevitas.
América Central.—Sabanilla, Colco y tots los principals ports del Pacífich, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatemala, Champerico, Salina Cruz.
Nort del Pacífich.—Tots los ports principals desde Panamá á California, com Acapulco, Manzanillo, Mazantlan y San Francisco de California.
Sud del Pacífich.—Tots los ports principals de Panamá á Valparaiso, com Buenaventura, Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaiso.

Rebaixas a familias.—Preus convencionals pera estatjes de luxo.—*Rebaixas de passatjes d' anada y tornada.*—Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals á 35 duros De 3.ª preferent ab més comoditat á 50 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 25 de Novembre sortirà d' aquest port LO VAPOR **ALFONSO XII** pera CADIZ, escalas y demás serveys corresponents

Consignataris: senyors D. Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.
Nota. Aquesta agencia pot facilitar directament als carregadors los medis de assegurar las mercancías y efectes trasportats per los vapors de la Companyia, fins á verificar la entrega de certas mercancías y efectes en los punts de consignació.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRANVÍA — 212
BARCELONA

THOMAS

14 — CANUDA — 14
BARCELONA

GRABAT PANICONOGRÁFICH Y FOTOGRABAT

Reproduccions de dibuixos de totes classes, manuscrits, mapas, música, estamperia, etc., etc., en clixés tipográfichs

PRIVILEGI EXCLUSIU PERA L' APLICACIÓ DEL TON PAPIER

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als suscriptors, ha encarregat á un acreditat taller d' enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadernar los números corresponents al any passat com pera l' exposició de números solts, que pot oferir en Barcelona als preus següents:

TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, lhom de xagrí y tela inglesa, propias pera cassinos, cafés, etc., etc.	Rs. 36
ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran luxo.. . . .	» 36
TAPAS solas, tela inglesa, pera l' enquadernació de volums.. . . .	» 22

Además podem oferir alguns exemplars que quedan de la colecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de
 COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, enquadernada (2 volums).. Rs. 230
 COLECCIÓ COMPLETA dels tres anys, sense enquadernar » 160

Las demandas se dirigirán á l' Administració - Jovellanos, 2, pral. - Barcelona